

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

**SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİ İLE DİĞER LİSELERDE
ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ŞİDDET VE
ATILGANLIK EĞİLİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

Aykut HOCALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

2018-ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HAREKET VE ANTRENMAN ANABİLİM DALI

SPOR LİSESİ ÖĞRENCİLERİ İLE DİĞER LİSELERDE
ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ŞİDDET VE
ATILGANLIK EĞİLİMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Aykut HOCALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Hasan ŞAHAN

“Kaynakça gösterilerek tezimden yararlanılabilir”

2018-ANTALYA

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma jürimiz tarafından Hareket ve Antrenman Anabilim Dalı Hareket ve Antrenman Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22/06/2018

İmza

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Hasan ŞAHAN
Akdeniz Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Murat AKYÜZ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Bülent TURNA
Akdeniz Üniversitesi

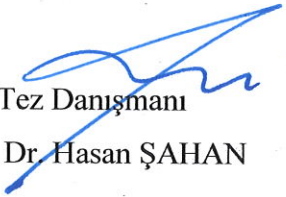
Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun ...../...../..... tarih ve ...../..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Narin DERİN
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

Öğrenci
Aykut HOCALAR

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan ŞAHAN

TEŐEKKÜR

Lisansüstü eğitim hayatım boyunca bana her türlü desteği sağlayan kıymetli tez danışmanım sayın Doç. Dr. Hasan ŞAHAN'a ve Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakóltesi'nin değerli öğretim üyelerine,

Yüksek lisans eğitimim süresi boyunca desteklerini ve yardımlarını hiç esirgemeyen değerli Sağlık Bilimleri Enstitü personeline teőekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

Amaç: Yapılan bu araştırmada spor lisesi öğrencileri ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimleri ile atılganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Yapılan bu araştırmaya Isparta Spor Lisesi'nde öğrenim gören 200 öğrenci ile Isparta ilinde bulunan diğer liselerde öğrenim gören 200 öğrenci olmak üzere toplam 400 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesinde kişisel bilgi formu, şiddet eğilimlerinin belirlenmesinde “Şiddet Eğilim Ölçeği”, atılganlık düzeylerinin belirlenmesinde ise “Rathus Atılganlık Envanteri” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 programında Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi ve Spearman Korelasyon analizinden yararlanılmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu, atılganlık düzeylerinin ise düşük olduğu bulunmuştur. Demografik değişkenlere göre ele alındığı zaman öğrencilerin atılganlık düzeylerinin öğrenim görülen lise türüne, öğrenim görülen sınıf düzeyine, cinsiyet değişkenine, ilgilenilen spor türüne ve baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0.05$), buna karşılık öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bunun yanında öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine, ilgilenilen spor dalına, anne ve baba eğitim durumuna, anne ve baba mesleği ile aile gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0.05$), buna karşılık şiddet eğiliminin öğrenim görülen okul türüne, cinsiyet değişkenine ve spor yapma durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Ayrıca öğrencilerin şiddet eğilimleri ile atılganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Sonuç: Sonuç olarak lise öğrencilerinde demografik değişkenlerin genel olarak şiddet ve atılganlık düzeyini etkilemediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Lise öğrencileri, atılganlık, şiddet eğilimi

ABSTRACT

Objective: Present study aimed to investigate the violence tendencies and assertiveness levels of sports high school and other high school students according to some demographic variables.

Method: A total of 400 high school students, 200 students studying at Isparta Sports High School and 200 students studying at other high schools in Isparta participated in the study. Personal information form was used to determine the demographic characteristics of the participants, "Violence Tendency Scale" was used to determine violent tendencies of subjects, and "Rathus Assertiveness Inventory" was practised to determine the assertiveness levels of participants. In the statistical analysis of the data obtained, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis H test and Spearman correlation analysis in the SPSS 22.0 program were utilized.

Results: It was found that the students participating in the study had moderate violence tendencies and a low level of assertiveness. When handled in terms of demographic variables, the assertiveness levels of the students did not show any significant difference according to variables of the type of high school, the grade level studied, the gender the sporting interests and the fathers education status variable ($p > 0.05$); on the other hand, the assertiveness levels of the students presented a statistically significant difference according to mother education level ($p < 0.05$). In addition, there was no statistically significant difference between the violence tendencies of the students and the variables of grade level studied, the sports branch interested, mother and father education level, mother and father occupation and family income level ($p > 0.05$). Whereas, it was found that there was a significant difference according to the variables of school type, gender and status of sporting ($p < 0.05$). In addition, there was no statistically significant relationship between violence tendencies and assertiveness levels of students ($p > 0.05$).

Conclusion: As a result, it is possible to say that demographic variables in high school students do not generally have an impact on the levels of violence and assertiveness.

Key words: High school students, assertiveness, violence tendency

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR DİZİNİ	v
SİMGELER ve KISALTMALAR	vi
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Şiddet Kavramı	3
2.1.1. Şiddet Türleri	6
2.1.2. Şiddete Neden Olan Unsurlar ve Risk Faktörleri	11
2.1.3. Şiddet Eğilimi Kavramı	14
2.2. Atılganlık Kavramı	15
2.2.1. Atılgan Davranışın Öğeleri	18
2.2.2. Atılgan Bireylerin Özellikleri	19
2.2.3. Atılganlık Biçimleri	20
2.2.4. Atılganlık Davranışını Etkileyen Faktörler	21
3. GEREÇ ve YÖNTEM	22
3.1. Araştırma Modeli	22
3.2. Araştırma Grubu	22
3.3. Veri Toplama Araçları	22
3.4. İstatistiksel Analiz	25
	iii

4. BULGULAR	26
5. TARTIŞMA	41
5.1. Öğrencilerin Atılganlık Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması	41
5.2. Öğrencilerin Şiddet Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması	47
5.3. Öğrencilerin Şiddet Eğilimleri İle Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki	53
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	54
KAYNAKLAR	57
EKLER	
EK.1. ŞİDDET EĞİLİM ÖLÇEĞİ	
EK.2. RATHUS ATILGANLIK ÖLÇEĞİ	
EK.3. ETİK KURUL ONAYI	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.	AD İLE AOD (ÇEKİNGEN) ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	17
Tablo 2.	KEGL TÜRÜNE GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	26
Tablo 3.	KEGS DÜZEYLERİNE GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	26
Tablo 4.	KC GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	27
Tablo 5.	KLOSVD GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	27
Tablo 6.	KİST GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	27
Tablo 7.	KAED GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	28
Tablo 8.	KBED GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	28
Tablo 9.	KAM'NE GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	29
Tablo 10.	KBM'NE GÖRE FREKANS VE YÜZDELİK DAĞILIMLARI	29
Tablo 11.	KAED'NA GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	30
Tablo 12.	KAD'NE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	30
Tablo 13.	KEGLT'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	31
Tablo 14.	KEGSD'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	31
Tablo 15.	KC'NE GÖRE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	31
Tablo 16.	KLSVD'NA GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	32
Tablo 17.	KİST'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	32
Tablo 18.	KAED'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	33
Tablo 19.	KBED'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	33
Tablo 20.	KAM'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	34
Tablo 21.	KAM'NE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	34
Tablo 22.	KAED'NA GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	35
Tablo 23.	KŞED'NE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	35
Tablo 24.	KEGLT'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	35
Tablo 25.	KEGSD'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	36
Tablo 26.	KC'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	36
Tablo 27.	KLOSVD'NA GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	37
Tablo 28.	KİST'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	37
Tablo 29.	KAED'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	38
Tablo 30.	KBED'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	38
Tablo 31.	KAM'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	39
Tablo 32.	KBM'NE GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	39
Tablo 33.	KAED'NA GÖRE ŞİDDET EĞİLİM DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI	40
Tablo 34.	KAD VE ŞED ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	40

SİMGELER VE KISALTMALAR

AOD	: Atılğan olmayan davranış
AT	: Atılğan davranış
F	: Frekans Değeri
KAD	: Katılımcıların atılğanlık düzeyleri
KAED	: Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerine
KAM	: Katılımcıların annelerinin meslekleri
KAED	: Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyleri
KBM	: Katılımcıların babalarının meslekleri
KC	: Katılımcıların cinsiyetleri
KEGL	: Katılımcıların eğitim göredükleri lise
KEGSD	: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine
KİST	: Katılımcıların İlgilendikleri Spor Türüne
KLOSVD	: Katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumu
KLSVD	: Katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumu
KŞED	: Katılımcıların Şiddet Eğilim Düzeyleri
N	: Kişi Sayısı
P	: Anlamlık Düzeyi
SPSS	: Statical Package For Social Sciences
SS	: Standart Sapma
VB	: Ve Benzeri
U	: Mann Whitney U Skoru
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
X	: Ortalama Değer
X ²	: Kruskal Wallis H Skoru
%	: Yüzde Değeri

1. GİRİŞ

Bireylerin ilgi gösterdikleri fiziksel aktivitelerin başında yer alan spor kavramına yönelik olarak literatürde pek çok tanıma yer verildiği dikkati çekmektedir. Spora ilişkin yapılan tanımların birbirinden farklı olmalarına karşın, her tanımın bir takım ortak özelliklere sahip olduğu bilinmektedir (Dever, 2010). Farklı bir deyişle spor; belirlenen amaca ulaşmak için veya başkası ile girilen mücadeleyle, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen, bireysel veya toplu olarak yapılan, gerek karşılaşmayı gerçekleştirene gerekse izleyiciye zevk veren bedensel ve zihinsel etkinliklerdir. Burada üzerinde durulması gereken zihinsel ve fiziksel faaliyetlerin bazı kurallar kapsamında şekillenerek gerçekleştirilmesidir. Bu zihinsel ve bedensel etkinliklerin çeşitliliği sporu farklı dallara ayırmıştır (Tanrıverdi: 2012).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’de yer verilen tanım bağlamında; “Bireysel ya da toplu olarak yapılan çoğunlukla yarışmaya dayalı, bazı kurallar etrafında uygulanan fiziksel etkinliklerdir”. Bir başka tanıma göre ise spor, özel ekipmanlarla ve belirli bir ortamda, belli bir süreç dahilinde rekor amacına dayalı yapılan yarışmaya dayanan bedensel etkinliklerdir. Felsefi açıdan ele alındığında spor, sporda adaleti, sporun temelini araştıran, kavramı spor bilimleri ve felsefeleri ile tekrar yorumlayan ve aydınlatan bir bilgi alanıdır. Sosyolojik açıdan spor; belli kuramlarla ve çeşitli bilim dalları ile iş birliği yaparak sporda sosyal davranış ve sosyal yapı biçimleri ile sporun topluma olan toplumsal etkilerini incelemektedir (Heper, 2012).

Spor, toplumsal, ekonomik ve kültürel bakımdan gelişmede önemli bir etkidir. Spor faaliyetlerine katılımda bireylerin amaçları birbirinden farklılık göstermektedir. Bireyler spor faaliyetlerine ruh ve beden sağlıklarını geliştirme, bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirerek çevreye uyumlarını artırma, sağlam bir karakter yapısına sahip olma, başarıya ve toplumla kaynaşma, kişilik gelişimlerini destekleme, yarışma, yarışmalarda üstünlük sağlama, mücadele gücünü artırma ve heyecan duyma gayesiyle katılmaktadırlar (Korucu-Aytan, 2010). İnsanlar hangi amaçla olursa olsun spor faaliyetlerini belirli bir mücadele ruhu ve belirlenen kurallar bağlamında

gerçekleştirmektedirler. Bu bağlamda spor faaliyetlerinin yalnızca fiziksel değil, bunun yanında ruhsal ve zihinsel bir olgu olduğu ifade edilebilir (Ramazanoğlu ve ark., 2005).

Çağdaş yaşam şeklinin ortaya çıkardığı en önemli sonuçlardan birisi, çocuk ve ebeveyn arasındaki iletişim eksikliğinin bir göstergesidir. Bu durum, çocuğun ilgiye olan ihtiyacına yanıt vermemektedir. İlgiye olan ihtiyaca çocuğun cevap alamaması, farklı yöntemlere başvurmasına neden olmakta, kendi yaşlıları ve kitle iletişim yöntemlerine sığınarak ilgi ile ilgili problemlerine çözüm aramasına neden olmakta, problemler ve dengesiz davranışların sergilendiği görülmektedir. Bu bağlamda ergen ya da genç problemlerinin dışı vurumu olarak ifade edilebilecek şiddet problemlerine başvurmaktadır (Göktaş, 2010). Toplumsal değerlere sahip ve psikolojik durumu pozitif bireylerin yetiştirilmesindeki en önemli görev öncelikli olarak ailelere ve eğitim kurumlarının sistemleri ile ilgilidir. Eğitim kurumlarındaki şiddet olaylarının, gençlerin yaşam kalitelerini, gelecekle ilgili planlamalarını ve eğitim başarı düzeylerini negatif etkilediği için şiddet eylemleri ile ilgili tutum ve eğilimlerin değiştirilmesi veya en aza indirebilmek adına son seçeneğin eğitim kurumları olduğu noktasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde eğitim kurumlarının ve eğitim kalitesinin genç bireylerin şiddetle karşılaşma ihtimallerinin belirlenmesi büyük önem arz etmektedir (Özgür ve ark., 2011).

Ergenlerde gerek atılganlık düzeyi gerekse de şiddet eğilimini etkileyen unsurlar içerisinde spora katılımın önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Konu ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarının da bu görüşü desteklediği görülmektedir. Buna karşılık konu ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu noktada “spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile şiddet eğilimleri arasındaki farklılıklar nelerdir?” sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada spor lisesi öğrencileri ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimleri ile atılganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Şiddet Kavramı

Sağlıklı bir ilişki, çatışmanın hiç gerçekleşmediği bir ilişki şekli değildir. Söz konusu ilişkilerde gelişen problemlerin çözüme ne kadar sağlıklı şekilde kavuşturulduğu önemlidir. Bunun için bireyin problemlerini şiddet üzerinden çözmesinin önüne geçebilmek için sosyal hayat içerisinde öncelikle bireyin kendini tanımasını sağlamak ve empatisini geliştirmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra birey, çatışmayı çözüme ulaştırma ve iletişim yetileri noktasında kendisini geliştirmelidir, şayet gerekli ise profesyonel kişilere başvurarak destek almalıdır (Kocacık, 2001). Aksi durumlarda toplum içerisinde şiddet olayları görülebilmektedir. İnsanlık tarihi ile beraber gelişen şiddet olgusu, pek çok bireysel ve toplumsal unsur ile beraber karmaşık bir yapı geliştirmektedir. Dolayısıyla şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay değildir. Kendisini çok farklı şekillerde ortaya koyabilen şiddet olgusu, yaşadığımız dönemde hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça sık karşılaşılabileceğimiz bir olgudur. Korkutma, baskı, cezalandırma, eziyet, öldürme, başkaldırı, sindirme, her toplumda derece derece ancak sürekli olarak gündelik hayatta karşılaşılan şiddet çeşitleridir (Kocacık, 2001). Şiddet olayları azalmaktan ziyade her geçen gün artmakta ve bazı durumlarda yıkıcı sonuçlar ortaya çıkaran sosyal bir problem olarak nitelendirilmektedir (Taşdemir-Afşar, 2015).

İnsanlık tarihi kadar uzun bir geçmişi bulunan şiddet (Genç, 2016), etimolojik olarak ele alındığında “şiddet” kavramının Arapçadan dilimize geçtiği görülmektedir. Kamus-ı Türkî’de şiddet; “sertlik, sert ve katı davranışlar, güç kullanma” şeklinde ifade edilmekte, Ali Püsküllüoğlu’nun Türkçe Sözlük’ünde ise “aynı görüşte olmayanlara güç kullanma, sertlik, sert davranma” şeklinde ifade edilmektedir. Şiddet eylemleri ise, bireyleri çekinmesine sebep olmak, korkutmak için çıkarılan olay veya girişimler şeklinde tanımlanmaktadır (Genç, 2016).

Güneri’ye (2017) göre, şiddet kavramı yerine farklı pek çok terim tercih edilmekte, en yoğun şekilde saldırganlık ve şiddet olguları birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Saldırganlıktan ayrı özellikler taşıyan şiddet olgusu; daha çok bedensel olan, zarar potansiyeli yüksek saldırganlık uzamıdır. Latince olarak şiddet, “violentia” sözcüğünden türemiştir ve tanım olarak, karşılıklı ilişkiler esnasında, boyutu ne olursa olsun, bireysel ya da toplu şekilde, birine ya da birkaçına karşı, fiziksel bütünlüğüne, malına, manevi bütünlüğüne, kültürel değerlere, sembolik ve simgesel değerlerine zarar verici her türlü davranıştır. Bir başka deyişle; kişi ya da nesneye karşı, bilinçli şekilde, çeşitli boyutlarda zarar verme kaygısı güden, kontrol dışı, ani ve aşırı olan bir olgudur (Aktaran: Güneri-Yöyen, 2017). Uluçay (2012) şiddet kavramını “var olan bir problemi baskı ve zor kullanarak çözmeye çalışma” şeklinde tanımlamıştır.

Şiddet kavramı en açık ifadeyle, sadece bedene ve mala ilişkin eylemleri ifade etmektedir. Geçmişe bakıldığında şiddet kavramının tanımı; sadece bedensel olarak yaralanma ve mala ilişkin eylemler değil, bireyin etnik yapısına, dini kimliklerine, cinsiyetine ve benzer karakterine yönelik tehditleri de kapsamaktadır (Gökulu, 2008). Bir başka tanıma göre şiddet, bireyin fizyolojik ve psikolojik yapısına yapılan her çeşit olumsuzluğu ifade etmektedir. Saldırganlık ve güç kavramları ise bu olumsuzluğun altında yatan sebeplerdir. Saldırganlık ve güç kavramlarının şiddetle doğrudan alakalı olduğu ifade edilebilir. Gücün birey, grup ya da toplumsal bağlamda zarar verici düzeyde saldırgan bir eğilimle gerçekleştirilmesi şiddeti ortaya koymaktadır. Kavramların birbirini takip eder biçimde hareketi şiddeti meydana getirir. Bu bakımdan şiddet kavramını tanımlarken karşı karşıya kalınan güçlükler, saldırganlığı düzeyi ve niteliğinden gelişmekte, böylelikle saldırganlık kimi zaman bireysel düzeyde içgüdüsel olarak gerçekleşirken, kimi zaman da toplumsal düzeyde kolektif bir etkileşimin neticesinde karşımıza çıkmaktadır (Ayan, 2006). Harcar ve diğerleri (2008) şiddet kavramını “bir bireye baskı ya da güç uygulayarak arzu edilen bir şeyi yapmaya zorlama” şeklinde ifade etmişlerdir.

Şiddet, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından, “fiziksel güç ya da iktidarın bilinçli bir tehdit ya da gerçeklik şeklinde bir başkasına uygulanması durumunda maruz kalan kişide psikolojik zarara, yaralanma veya can kaybına neden olması ya da neden olma riskinin olması” şeklinde ifade edilmektedir (Polat, 2016). En geniş ifadeyle şiddet; yasalara uymamak, onur kırıcı tutumlar sergilemek, hak tanımamak, hakaret, zor

kullanmak, incitmek, acıtmak, huzur ve sessizliğe son vermek şeklinde tanımlanmaktadır (Dayıoğlu, 2017).

Fransızca'da şiddet (violence) bir bireye baskı ya da güç uygulayarak; istediği bir şeyi yapmak ya da yaptırmak biçiminde ifade edilmektedir. Burada şiddet uygulama fiilleri, saldırı, zorlama, kaba kuvvet, fiziksel veya psikolojik acı çektirme veya işkence, yaralama ve vurma şeklinde yer alıyor. Bir başkasını yaralama, sakat bırakma veya öldürme yoluyla zarar verilmeyi ifade ettiğinden şiddet genel olarak gücü aşmaktadır. Bu tip davranışlar, başkasına karşı tehdit oluşturmayı ve özetle bireyi bedensel ve ruhsal açıdan olumsuz etkileyen her türlü tutumu şiddet olarak ele almaktadır (Kocacık, 2001).

İnsanlığın ortaya çıkışı ile beraber karşımıza çıkan şiddet olgusu, çeşitli bireysel ve toplumsal unsurlarla birlikte karmaşık bir düzeni ortaya koymaktadır. Şiddet olgusu, çok çeşitli düzeyleri ile günümüzde hem bireysel hemde toplumsal açıdan oldukça sık karşılaştığımız bir durumdur. Sosyologlar, şiddet kavramının toplumsal ilişkilerin değişkenleri bağlamında bütüncül bir bakımdan en iyi şekilde inceleneceğini savunmaktadırlar. Çünkü çatışmalar çoğu zaman birbirleri ile etkileşim içerisinde olan birey veya gruplar arasında gerçekleşmektedir (Taştan, 2009).

Şiddet, toplumların konumuna, mekâna, zamana, bireyin yaşantısına ve geçmişine bağlı olarak toplumdan topluma değişiklik gösteren bir olgudur (Bal, 2013). Şiddet, her ne kadar günümüzün ciddi toplumsal sorunlarından biri olsa da kaynağı ve varlığı oldukça eskiye (cadı avları, savaşlar, toplu katliamlar vb.) dayanmaktadır. Bir tek sebebe bağlı olmayan, gerek bireysel gerekse toplumsal sebeplerle gelişen şiddet, en çok kadın ve çocukları hedef almaktadır (Bilican-Gökkaya, 2011a).

Şiddet faaliyetleri bireysel ve toplumsal unsurların beraber şekil alması ile oluşmaktadır. Bireysel düzlemde gerçekleşen şiddet olayları, bireyin içinde bulunduğu toplumsal koşullardan ayrı ele alınamayacağı ve toplumsal seviyede yaşanan şiddet olaylarının da kişinin bireysel niteliklerinde ayrı değerlendirilemeyeceği şeklinde ifade edilebilir. Böylece sağlıklı bir sosyal düzen dâhilinde gelişimini tamamlayan bireylerin sağlıklı sosyal bir yapı oluşturacağı, toplumsal koşulların yetersizliği durumunda ise sağlıklı bireylerin gelişim göstereceği ve bu durumda bireylerin doğal ve toplumsal çevre

kapsamında saldırgan tutumlara ve şiddet eğilimlerine ortam hazırlayacağı düşünülebilir (Ayan, 2006).

2.1.1. Şiddet Türleri

Şiddet olgusu günlük hayat içerisinde farklı biçimlerde ortaya çıkmakta olup (Koçöz, 2011), şiddet türleri temel olarak beş grupta ele alınmaktadır. Bu kapsamda şiddet türleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

1. Cinsel içerikli şiddet

2. Duygusal-psikolojik içerikli şiddet

3. Ekonomik açıdan şiddet

4. Fiziksel açıdan şiddet

5. Siber şiddet (Polat, 2016: 17; Somunoğlu-İkinci, 2014: 21; Bilican-Gökkaya, 2011a: 131; Atman, 2003).

Şiddet olgusu bireyin kendisine yönelik ya da kişiler arası şiddet şeklinde de iki grupta ele alınmaktadır. Kişinin kendisine yönelttiği şiddet, intihar ve kendine şiddet uygulama şeklinde meydana gelebilmektedir. Bireylerarası şiddet ise, aile ve toplum şeklinde iki gruba ayrılmakta, ailede meydana gelen şiddet çocuk, eş ve yaşlı şiddet şeklinde kendi içinde üç sınıfa, toplum şiddeti ise, tanıdık ve yabancı şiddeti şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. Yine şiddetin asıl sınıflarından biri olan kolektif şiddetin de toplumsal, iktisadi ve politik şiddet olarak iç alt gruba ayrıldığı görülmektedir (Uluçay, 2012). Şiddet türleri başlıklar kapsamında ele alındığında, farklı çıkarlar sağlamak için bireylerin ya da bir topluluğun diğer birey veya topluluğa karşı göstermiş olduğu incitmek veya zarar vermek amaçlı bilinçli yapılan davranışlar şiddetin kapsamını meydana getirmektedir (Göldağ, 2015).

Fiziksel Şiddet:

Fiziksel şiddet; bir bireye ya da bir gruba karşı, cinsel, fiziksel ya da psikolojik olarak zarar vermek için fiziksel zor kullanmaktır (Karakaya, 2008). Diğer bir ifadeyle fiziksel

şiddet, karşıdaki bireyin yaralanmasına, canının yanmasına veya hayatını kaybetmesine neden olan, kasıtlı olarak gerçekleştirilen tutum veya davranışlardır (Sağlık-Sen, 2013). Fiziksel şiddet en çok karşılaşılan ve tespit edilen şiddet türüdür.

Şiddet, toplum genelinde fiziksel şiddet olarak nitelendirilmektedir. Şiddetin kabul edilmiş bir şey olması kapsamında bir eylemin varlığından bahsedilebilmektedir. Şiddet görünür durumda ise, fiziksel bir eylem var ise ve karşıda yer alan söz konusu durumdan zarar görüyor ise o zaman şiddet de vardır algısı hâkimdir (Bal, 2013).

Kaza ve şiddet kaynaklı yaralanma türlerini bireyin kendi aile ortamı içerisindeki görmüş olduğu şiddetten farklı olduğunun belirtilmesi çok önemlidir. Bu noktada oluşacak problemlerin sonuçlarını gerek şiddet gören birey gerekse aile engelleyebilir. Şiddet kaynaklı yaralanma türleri belirlenemediği durumlarda şiddete uğrayan birey istismar edileceği ortama terk edilmiş olur. Aksi durumda da yaralanma kazadan kaynaklanıyorsa bireyin aile yapısında hatalı suçlamalar ve istenmeyen travmatik durumlarla karşılaşılacaktır. Bu sonuçlarla birlikte karşılaşılan en büyük problemlerde en büyük sorun şiddete uğrayan bireyin bu durumu gizlemesidir. Genel olarak şiddete uğrayan bireyler, şiddet türlerini saklamaya çalışmakta veya saklamaya zorlanmaktadır (Polat, 2016).

Cinsel Şiddet:

Cinsellik, insan yaşamının en önemli unsurlarından biridir. Cinsellik, yalnızca en temel içgüdülerimizden biri olan üreme davranışına yön vermesinin yanı sıra, beraberinde tüm yaşamımız boyunca toplumsal etkileşimlerimizde de ciddi bir paya sahiptir. Cinsellik tarihin her döneminde toplumların en önemli tartışma konularından birisidir. Freud'un erken dönem yazıları cinselliği biyolojiden kaynaklanan, doğal, içten gelen bir dürtü olarak kabul etmektedir (Walby, 1990; Aktaran: Sakman, 2012).

Cinsel şiddet bir bireyin, diğer bir bireyi kendi cinsel ihtiyaç ya da isteklerin tatmini için cinsel nesne şeklinde kullanması veya kullanılmasına fırsat verilmesidir (Sağlık-Sen, 2013). Diğer bir ifadeyle cinsel şiddet; cinselliğin korkutma ya da cezalandırma amaçlı kullanılmasını ifade etmektedir (Araç ve Şulam, 2015). Bu kapsamda cinsel şiddet, yıkıcı ve zorlayıcı cinsel edimlerin yolu ile işlenen bir şiddet suçudur. Saldırmanın amacı

yalnızca mağdurun cinselliğinden faydalanmak değil mağduru kontrol etmek, zorlamak, boyun eğdirmek, utandırmak ve zarar vermektedir. Cinsel saldırı, her yaş grubunda cinsiyet gözetmeksizin var olan bir olaydır. Mağdur olanlar ise kadınlar, çocuklar yaşlılar ve bedensel ve zihinsel yetersizliği olan kimseler ve kimi zamanda erkekler olmak üzere herkeştir. Ancak en çok kadın ve çocukların cinsel saldırıya uğradıkları göze çarpmaktadır (Polat, 2016). Günümüzde gerek yaygınlığı gerekse de sonuçları bakımından cinsel şiddet önemli bir halk sağlığı sorunu olarak değerlendirilmektedir (Eskin ve ark., 2016).

Her yaş, toplumsal sınıf ya da meslekteki kadın veya erkek, cinsel saldırıyla karşılaşabilir. Fakat kimi gruplar cinsel saldırı ile karşılaşma bakımından çok daha fazla risk altındadır. Çocuklar ve adölesanlar, daha önce cinsel veya fiziksel istismar yaşayanlar, engelli bireyler, evsiz ve yoksul bireyler, madde kullanım bozukluğu olanlar, cezaevinde yaşayanlar bu gruplara örnek gösterilebilir. Cinsel şiddete uğrayanlar gündelik etkinliklerini yerine getirmede zorluk yaşayabilir; anksiyete, depresyon veya korku, seksüel disfonksiyon, düşük benlik saygısı ve somatik şikayetlere sahip olabilir. Cinsel saldırıya maruz kalan birey, adli süreçlerin başlatılarak durumun tespit edilmesi için kimi zaman birden çok sayıda muayeneden geçerek ikinci bir travma daha yaşayabilmekte; tedavi ve muayeneye ilişkin protokoller uygulanırken mağdurun yaşayabileceği bu ikinci travma maalesef göz ardı edilebilmektedir (Demiralp ve Sarıkoç, 2016).

Duygusal/Psikolojik Şiddet:

Duygusal/Psikolojik şiddet kavramının ilk çalışmalarını, 1970’li yıllarda kuzey ülkelerindeki eğitim kurumları, genç bireyler arasında duygusal ve psikolojik şiddet tutumları araştırmalarını yapmışlardır. Eğitim kurumlarındaki bireyler üzerinde gerçekleştirilen ilk çalışmalar psikolojik şiddet, savunma sistemini kullanamayan bireye, başka bir grup tarafından yönlendirilen uzun süreli saldırgan tutumlar üzerinedir. 1980’li yılların başında ise, psikolojik şiddet konusu işyerlerindeki yetişkinler arasında meydana gelen bir problem olarak dikkat çekmeye ve araştırma konusu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Einarsen- Skogstad, 1996; Aktaran: Özen-Çöl, 2008).

Yaşadığımız dönemde şiddet kavramı yalnızca bedensel ve mala yönelik eylemlerle sınırlı değildir, bireylerin psikolojik durumlarına da etki eden onların ruhsal durumlarını tehdit eden eylemlerde şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Gökulu ve Hosta, 2013). Kavram olarak değerlendirildiğinde duygusal şiddet; karşıdaki bireye düzenli olarak yapılan, bireyi benliğini, sosyal ve psikolojik gelişimini, ruhsal bütünlüğünü etkileyen olumsuz yargılar, sözel davranışlar veya atıflardır. En dikkat çekici özelliği, süregiden olması ve yinelenmesidir (Sağlık-Sen, 2013). Diğer bir tanıma göre duygusal şiddet; duyguları ya da duygusal gereksinimleri kullanarak başka bireyler üzerinde baskı kurma şeklinde tanımlanmaktadır (Araç ve Şulam, 2015). Psikolojik şiddet günlük yaşamda olduğu gibi örgütsel yaşamda da sıklıkla rastlanan bir problemdir (Şahin ve Türk, 2010). Örgütsel olarak değerlendirildiğinde psikolojik şiddet kavramı, bireye astları, üstleri ya da kendi seviyesindeki meslektaşlarınca sistematik olarak uygulanan bir takım onu kırıcı tutumları ifade etmektedir (Aydın ve diğerleri, 2007). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi şiddetin psikolojik yönü duygusal şiddet olarak kendini göstermektedir.

Ekonomik Şiddet:

Şiddete genel olarak maruz kalan kesim olan kadınlar da bahsedilen durumun ortaya çıkardığı sosyal, fiziksel, psikolojik ve ekonomik olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Harcar ve ark., 2008). Kadınların maruz kaldıkları şiddet olaylarının başında ekonomik şiddet olgusu gelmektedir. Toplumdaki ekonomik ve sosyo-kültürel sebeplerden eğitimi, vasıfları, başarısı erkek meslektaşları ile aynı olmasına karşın hak ettiği statülerde yer verilmeyen kadın, ekonomik şiddetle karşı karşıya kalmaktadır (Bilican-Gökkaya, 2014: 1). Ekonomik şiddet; parayı kazanan bireyin eşini para ile kısıtlaması ya da kontrol etmesini ifade etmektedir. Ayrıca eşin çalışmasına engel olmak ya da evin gereksinimlerini karşılayacak düzeyde para kullanmamak da ekonomik şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Araç ve Şulam, 2015).

Bireyler, bilinçlendirilerek toplumsal kültür öğelerinin çağımız uygun olarak düzenlenmesi ve en önemlisi eğitim seviyelerinin yukarı seviyelere taşınarak ekonomik şiddetin önüne geçilebilir (Bilican-Gökkaya, 2011b).

Siber Şiddet:

İnternet üzerinden haberleşme, sosyal medya unsurunun da devreye girmesi ile yeni bir boyut kazanarak, bireylerarası iletişimi kitlesel düzeylere taşımıştır. Haberleşmede, ifade özgürlüğünde ve kamuoyunu etkileme konusunda ciddi bir faktör olan bilişim teknolojileri beraberinde suçlular bakımından da yeni imkanlar yaratmıştır (Yetim, 2015). Bu gelişmelere paralel olarak bireyler arasında farklı görsel ve video materyallerinin paylaşımı, sohbet edilmesi, sanal oyunların oynanabiliyor olması sebebiyle kişisel web sayfaları, bloglar ve sosyal paylaşım platformları oldukça popüler hale gelmiştir (Polat, 2016).

Pek çok avantajı olan bu durum, haberleşme araçları, metodu, türü ve yöntemlerinde patlama yarattığı gibi kendi bünyesinde pek çok riski de içermeye başlamıştır. Gençler, kendi aralarındaki bu haberleşmede elektronik medyayı, bir başkasına zarar verme, tehdit etme ve utandırma gayesiyle kullanabilmektedirler. Bu teknolojilerin sağlanmış olduğu temelde gençler arası mağduriyet ve şiddet her geçen gün artmaktadır (Yetim, 2015). Bu kapsamda çocuk ve gençlerin teknolojiyi yoğun şekilde kullanmaları neticesinde fizikselden sanala doğru geçen yeni bir zorbalık türü olan siber zorbalık gelişmiştir (Aksaray, 2011; Uysal ve ark., 2014). İnternet teknolojilerinin ilerlemesiyle kendini gösteren, çocuk ve gençleri hedef alan siber zorbalık, geleneksel akran zorbalığından ortaya çıkmış olup, çeşitli açıları ile ondan ayrılmış ve etki alanı genişlemiş olan zorbaca davranışları barındırmaktadır. Cep telefonları ve bilgisayarlar gibi elektronik ortamlara taşınarak denetim ve gözetimi kısmen daha kolay olan okul ortamı sınırlarını aşan siber zorbalık tutumları, çocukları her an ve her koşulda tehdit edebilmesi bakımından önemli bir problemdir. İnternet kullanımının yaygınlık göstermesi ve kullanım yaşının her gün biraz daha düşmesi ile beraber diğer çevrimiçi risklerle beraber siber zorbalık olaylarının gerek nicelik olarak gerekse ortaya çıkardığı zararlar bakımından daha ciddi boyutlara ulaştığı görülmektedir (Baştürk ve Sayımer, 2017). Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman siber şiddet eylemlerinin erkekler tarafından daha fazla yapıldığı görülmektedir (Çetinkaya, 2010).

Yukarıda yer alan bilgilerden de anlaşılacağı gibi şiber şiddet olaylarından en fazla çocuklar ve gençler etkilenmektedir (Korkmaz, 2016). Çocuklar ve gençler adına tehdit

edici bir tecrübe olma potansiyeli barındıran siber zorbalık olaylarının dünya genelinde artış gösteren sosyal bir problem haline gelmesi, akademik dünyayı, eğitimcileri ve yasa koyucuları siber zorbalığın ortaya çıkardığı riskleri, yaygınlığını, sebep ve sonuçlarını araştırmaya ve bu noktada çözüm alternatifleri üretmeye yönlendirmiştir. Özellikle son dönemlerde her geçen gün artan sayıda ülkenin bu noktada eğitim politikaları ortaya çıkardığı, konuya ilişkin yapılan proje ve araştırma destekleri, konuya ilişkin sivil toplum kuruluşları-akademisyenler-eğitimciler ve ailelerle işbirlikleri ortaya koydukları görülmektedir (Baştürk ve Sayımer, 2017).

2.1.2. Şiddete Neden Olan Unsurlar ve Risk Faktörleri

Diğer tüm insan davranışlarında olduğu üzere, insanlardaki saldırganlık ve bunun şiddete çevrilmesinin bireyin toplumsal ve ruhsal gelişiminin, hormonal, nörolojik yapısının etkileşimiyle ortaya çıktığına inanılmaktadır. Bazı sosyal öğrenme teorilerine ve toplumsallaşma sürecinin ilk evrelerine göre çocuklar, kimi durumlarda nasıl davranacaklarını çevresindekileri izleyerek ve onları taklit ederek belirlemektedir. Bu bağlamda çocukların ve gençlerin hangi kanallardan ve nasıl bilgilendikleri ve öğrendikleri önem arz etmektedir. Eğitim ve öğretimi faaliyetleri aileden başlayarak okulda sürmektedir. Eğitim ve öğretimin temel kaynağı olan okullarda benimsenen yöntemin de, saldırganlık ve şiddet oluşmasında ve gelişmesinde etkileri vardır (Göktaş, 2010).

Şiddet fiziksel güç uygulanması türünde olduğu gibi ruhsal olarak şiddetten de bahsedilebilir. Şiddet uygulamalarında zamanla artışa rastlanmaktadır. Şiddetin meydana gelişinde bireysel unsurlar ve çevresel unsurlar etkilidir. Özellikle sosyal hayatta karşı karşıya kalınan zorluklar bireyleri şiddete yönlendiren önemli bir unsurdur (Yıldız ve ark., 2011). Bununla birlikte şiddetin temelinde yer alan iki farklı görüş vardır. Bunlardan birincisi şiddetin genetik unsurlardan etkilendiğini iddia eden görüştür. İkincisi ise şiddetin öğrenilen bir davranış şekli olduğunu iddia eden görüştür (Uluçay, 2012). Bu kapsamda şiddetin sebepleri kapsamında ekonomik, psikolojik, kültürel ve siyasal bileşenleri kapsayan pek çok faktör vardır: Toplumsal eşitsizlik, adaletsizlik, işsizlik, refah kaybı, gelir dağılımındaki düzensizlikler, yoksulluk, özelleştirmeler, ırk ayrımcılığı, doğal hakların ve kaynakların gasp edilmesi, sömürgeleştirme, etnik köken gibi (Bal, 2013).

Bireysel Risk Faktörleri:

Şiddet eylemi ile ilişkili olan kişisel unsurların başında, zekâ seviyesi gelmektedir. Pek çok araştırma zekâ düzeyinin düşüklüğü ile şiddet davranışı arasında bir ilişki olduğu ortaya çıkarılmıştır (Sağlam, 2016). Bunun yanı sıra kişisel düzeyde bireylerin şiddet uygulaması ya da şiddete uğramasında etkin olduğu düşünülen bir takım psikobiyolojik etkenler belirlenmiştir. Bu etkenler arasında dürtü kontrolü bozukluğu, madde kullanımı, öğrenim düzeyinin düşük olması ve aşırı alkol tüketimi, istismar öyküsü, geçmişte saldırganlık ve şiddetle alakalı psikiyatrik problemlerin (paranoid bozukluklar, manik tip bipolar bozukluk, post travmatik stres bozukluğu, şizofreni ve borderline, antisosyal, paranoid kişilik bozuklukları) varlığı bulunmaktadır. Bunun yanı sıra şiddet barındıran tutumların gelişmesinde bir takım nörotrans-mitterlerin ve endokrin bozuklukların (androjenler, pre-menstruel sendrom) etkili olabileceği düşünülmektedir (Yıldız ve ark., 2011).

Genç'e (2016) göre, bireylerin sosyal olarak ciddi anlamda içine kapanık olmaları, şiddet görmeleri, diğer insanlar tarafından çabuk kızdırılmaları, öfke kontrolünde başarısız olmaları, aşırı alıngan olmaları, bireysel farklılıklara karşı anlayışsız olmaları, çok çabuk hayal kırıklığına uğramaları ve fevri olmaları gibi özellikleri onların şiddet tutumu sergileme olasılıklarını artırmaktadır.

Aileyle İlgili Risk Faktörleri:

Genellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde şiddet davranışlarının daha çok görüldüğü bilinmektedir. İşsizliğin, mali problemlerin, dul ebeveynlerin, 20 yaşından küçük anne-babaların bulunduğu ailelerde büyüyen ergen bireyler şiddet eğilimi bakımından risk altındadır. Bunun yanı sıra ailenin toplumsal bakımdan izole olması ve toplumsal destek yoksunluğu da şiddet eğilimi adına risk unsuru olarak ifade edilmektedir (Heitmeyer ve Hagan, 2005; Aktaran: Sağlam, 2016).

Karakaya'ya (2008) göre, aile içi şiddetten gençler ve çocuklar ciddi yara almaktadır. sürekli hor görülen, aşağılanan, eleştirilen çocuklarda olumsuz davranışlar kendini gösterebilir. Aile üyeleri içerisinde meydana gelen psikolojik, cinsel ve fiziksel istismar ve evdeki eşya ve hayvanlara yapılan şiddet, "aile içi şiddet" olarak isimlendirilir. Şiddet

uygulanan bir ortamda çocukların duygusal ve gelişimsel gereksinimleri yeteri kadar karşılanamaz zira şiddet gören ve şiddet uygulayan kişiler çocuklara gereken bakımı veremeyecek durumda olurlar. Şiddetle iç içe yaşayan anne babalar çocuklarına kendi umutsuzluk ve çaresizlik duygularını aktarırlar ve güven duygusu aşılayamazlar. Çocuklukta aile içi şiddete maruz kalan veya şahit olan bireylerin yetişkinliklerinde ailelerinde şiddeti daha ciddi oranda tespit eden çalışmalar bulunmaktadır.

Okula Bağlı Risk Faktörleri:

Şiddet eğilimine noktasında okullarla ilgili olarak; okulda devamsızlık, başarısızlık, okuldan ayrılma, sık işlenen disiplin suçları, sık okul değişikliği, okula ilgisizlik ve okulla alakalı faaliyetlere ilgi göstermeme gibi unsurların etkili olduğu düşünülmektedir. Bu unsurlar özellikle okuldaki başarısızlıkla alakalı olarak güçlü ön etkenler gibi gözükmemektedir. Fakat bu noktada pedagojik üsluplar, maddi olanaklar, okul idaresi ve öğretmenlerin öğrencilerin tutumları üzerindeki etkileri, okul programlarının etkileri gibi açıklanması gereken pek çok problem ortaya çıkmaktadır (Hawkins ve diğerleri, 2000; Aktaran: Sağlam, 2016).

Arkadaşlara Bağlı Risk Faktörleri:

Akran grupları ergenlerin psikososyal gelişimleri bakımından etkili bir konuma sahiptir. Ergenler özellikle; aidiyet duygusu, davranışsal normları ve duygusal destek kazandıran bir fonksiyona sahip olması bakımından akran gruplarını seçmektedirler. Ancak bu seçimler her zaman doğru ve sağlıklı kararlar olmayabilmektedir. Özellikle anne-babalarından beklediği destek ve alakayı göremeyen ergenler, gereksinim duydukları destek ve ilgiyi bulabilecekleri yeni ortam arayışlarına eğilim göstermektedirler. Yine bunun gibi okulda başarısız olan çocuklar, kendileri ile benzer nitelikler taşıyan asosyal akranları ile beraber olma eğilimi içerisinde olmaktadır. Konuya dair yapılan çalışmalar da, saldırgan tutumların önemli bir kısmının akran grupları ile beraber yapıldığını göstermektedir. Öyle ki arkadaşlardan algılanan toplumsal desteğin ergeni problem davranışlara yöneltebileceği tespit edilmiştir (İkiz ve Çakar, 2010; Aktaran: Sağlam, 2016).

Şiddet eğilimini tetikleyen ve arkadaş çevresine bağlı olarak ortaya çıkan risk faktörlerinden birisi de algılanan sosyal destektir. Özellikle ergenlik çağlarında algılanan sosyal destek seviyesi düşük olan birey, ergen benmerkezciliğinin de etkisi altında, “ben kötü hissediyorsam herkes öyle hissetmeli” diye düşünebilir ve öfke hissi kendisine veya başkalarına yönelik şiddetle sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla ergenler arasında reddedilme, dışlanma ve iletişimle alakalı sorunlar tespit edilerek bu konulara ilişkin tedbir alıcı çalışmalar yapılması ve şiddete eğilim gösteren ergenlere hem aile, öğretmen ve arkadaş desteği gerekse psikolojik destek sağlanması gerekmektedir. Ailelerin ve öğretmenlerin ergene karşı daha yardımcı olmasına ilişkin psiko-eğitsel programlar düzenlemenin de yararlı olacağı düşünülmektedir.

Toplumsal Ortama Bağlı Risk Faktörleri:

Şiddetin sosyo-kültürel boyutunda, toplumsal değişimin ve toplumsal hareketliliğin rolü vardır. Hızlı toplumsal değişimin, şiddete neden olan yeni engeller ortaya çıkardığı, bu değişimin ancak hızlı bir ekonomik gelişme ile beraber olmasının şiddeti azalttığı çalışmalarda izlenmektedir. Şiddetin sosyo-kültürel boyutunda, birçok unsurun şiddetin oluşmasında karşılıklı bir ilişki içerisinde olduğu da açıktır (Balcıoğlu 2001; Aktaran: Karakaya, 2008).

2.1.3. Şiddet Eğilimi Kavramı

Şiddet eğilimi ise, bireylerin şiddete dair duygu, davranış ve düşüncelerinden ortaya çıkmaktadır. Bu kavram bireylerin sadece şiddet davranışları ile kısıtlı değildir; herhangi bir durumda şiddet kullanmak kadar, şiddete başvurmanın haklı taraflarının olduğunu düşünmek de şiddet eğilimini ifade etmektedir (Haskan, 2009; Aktaran: Sağlam, 2016). Şiddet eğilimi her bireyde var olan bir dürtüdür. Çağlar boyunca değerler, deneyimler ve inanışlar farklılaşmış ama şiddete eğilim varlığını sürdürmüştür. Şiddet eğilimi en insancıl düşünceden, en saldırgan davranışa dek yaşamın her anında kendini gösterebilmektedir. Örneğin, asıl sebebi oldukça farklı olmasına karşın kan akıtma duygusu insanlık boyunca var olmuş ve günümüzde çeşitli sebeplerle kan akıtma kültürü sürmektedir. Özellikle dini nedenlerle, tanrıya ya da inanılan imgeye şükranlarını iletme

ya da kabul edilen bir isteğe karşı kurban adama vb. şeklinde kan akıtma eylemi yapılmıştır (Uluçay, 2012).

Şiddet eğilimi sadistlik ve mazoşistlik olmak üzere iki biçimde ortaya çıkmaktadır. Sadistlikte çoğunlukla bu tip duyguları baskın şekilde yaşayan kişiler üstünlük sağlayabildikleri bireylere karşı sadist duygularını yansıtmaktadırlar. Mazoşistlik ise bireyin kendisine uyguladığı şiddeti ifade etmektedir. İntihar eylemi için mazoşist tutum seviyesinin en üst düzeyi yorumu yapılabilir (Uluçay, 2012).

Hangi sebeple olursa olsun şiddete yönelimin beğenildiği bir toplumda, problemlerin yasa dışı yöntemlerle de çözülebildiğini ve bir takım haklara saldırganlık ve şiddet yöntemiyle sahip olunabildiğini gören ve buna inanan ergenler, özellikle medya vasıtası ile model aldıkları şiddete yönelimi yüksek bireyleri taklit ederek, sosyal arkadaş çevresi, aile ve okul ortamlarında problemleri şiddet yöntemi ile çözmeye çalışarak takdir edilen ve saygı gösterilen bir birey olma çabası içine girerler (Uluçay, 2012).

Şiddete yönelimin yüksek olmasındaki esas faktör, ergen bireyin iç dünyasında yaşadığı öfkeyi uygun ve doğru olarak algılayamaması ve barındırdığı öfkeyi doğru teknikle çözme bilgi ve becerisinden yoksun olmasıdır. Ergen birey bakımından şiddete yönelimin düşük olması bekleniyorsa, bu ortamı sağlayacak içsel disiplin, bilgi ve içsel etkileşim olgularının birey tarafından bilinmesi ve doğru teknikle uygulanması gerekmektedir (Uluçay, 2012).

2.2. Atılganlık Kavramı

Bireyler toplumsal hayatlarında sürekli olarak çevreleri ile etkileşimde bulunmakta, duygu ve düşüncelerini ifade ederek iletişim sağlamaktadırlar. Bu iletişimin kalitesi ise mevcut toplumsal koşullara uyum sağlama becerisi olarak tanımlanan toplumsal yetilere bağlıdır. Bu yetiler arasında yer alan atılganlık, ilişki şekli olumsuz iki uç olan “saldırganlık” ve “çekingenlik”e karşın, olumlu bir davranış şekli olarak kabul edilmektedir. Bireylerin gündelik hayatlarındaki iletişimlerinde de önemli bir etkendir (Kısaç ve Yeşilyaprak, 1999; Akt. Efe ve ark., 2008).

Bireylerarası bağların özelliğini belirleyen en dikkat çekici etkenlerden biri olan toplumsal yetiler bireylerin mevcut bir takım davranış örüntülerinden ortaya çıkmaktadır. Söz konusu davranış örüntülerinden birisi de atılğandır. Atılğandır, terim olarak karmaşık bir yapıyı ifade etmektedir. Dolayısıyla, pek çok araştırmacının bu yapıyı ortaya çıkan bileşenleri çeşitli şekillerde ifade ettiğı görülmektedir (Kılıç, 2009). Kavram olarak atılğandır, ilk olarak Wolpe ve Lazarus (1966) tarafından tanımlanmıştır. Wolpe ve Lazarus, hakların ve duyguların toplumsal olarak kabul görür tüm ifadelerinin atılğandır davranışlar şeklinde değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir (Yatağan, 2005).

Atılğandır, iletişim güçleştiren veya iletişimde aksamalara neden olan saldırgan ve çekingen tutum türlerinin arasında yer almaktadır (Yatağan, 2005). Nitekim The Collins Dictionary and Theasurus " küstah, cüretkar, saldırgan, kuvvetli, otoriter, yönlendirici" sözcüklerini atılğandır sözcüğüyle aynı anlama geldiğini ortaya koymaktadır (Ünal, 2007).

Atılğandır kavramı ile ilgili yapılan tanımlar dikkate alındığı zaman her birimizin; başkalarının saygı göstermesi gereken bireysel insan haklarımız bulunmaktadır. Bu haklar duygularımızı ve ihtiyaçlarımızı ifade etmemizi de kapsar. Bahsedilen kişisel haklar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Diğerlerinin görüşlerinden ayrı olsa da, düşüncelerimi dile getirmeye hakkım var,
- Görüşlerimi dile getirdiğimde bunun sorumluluğunu almaya hakkım var,
- Suçluluk hissetmeksizin "hayır" demeye hakkım var,
- Başkalarının beni ciddi şekilde dinlemelerine hakkım var (Alptuğ-Esen, 2012).

Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiğı zaman, atılğandır davranışları atılğandır olmayan davranışlardan ayıran bazı farklılıklar bulunmaktadır. Alberti ve Emmons (2002) atılğandır davranışlar ile atılğandır olmayan davranışlar arasındaki farklılıkları Tablo 1'deki gibi açıklamışlardır (Aktaran: Şentürk, 2017).

Tablo 1. AD ile AOD (çekingen) arasındaki farklılıklar

Atılğan Olmayan Davranış	Atılğan Davranış
Gönderici konumundadır.	Gönderici konumundadır.
Birey kendini inkâr etmektedir	Birey sadece kendini düşünür.
Tutuk davranış biçimleri sergiler.	Birey kendini aktarma konusunda başarılıdır.
Birey kırılğan davranmakta ve kaygılı hissetmektedir.	Birey kendini iyi hisseder.
Birey tercihleri konusunda kendi karar vermekten çok başkalarının kendisi yerine tercihlerde bulunmasına izin verir.	Birey kendi tercihlerini yalnız başına ve kendi adına yapabilmektedir.
İstediği hedefe ulaşamaz.	Hedeflerine ulaşma noktasında başarılıdır.
Birey alıcı konumundadır.	Birey alıcı konumundadır.
Birey çoğu zaman suçlu veya öfkeli hisseder.	Birey kendi benliğini düşünür.
Göndericiyi küçümseme eğilimindedir.	Birey kendini ifade edebilmektedir.
Birey göndericiyi harcama konusunda umursamaz tutumlarıyla amacına ulaşır.	Birey istediği amaca ulaşabilir.

AT: Atılğan davranış; AOD: Atılğan olmayan davranış

2.2.1. Atılgan Davranışın Öğeleri

Alberti ve Emmons (2002), atılgan tutumun sözle ve sözel olmayan pek çok unsurdan meydana geldiğini ifade etmişlerdir. Bunlar:

Göz Teması: Bir başka bir bireyle konuşurken nereye bakıldığı oldukça önemlidir. İletişim sağlanan bireye bakmak, konulanın içten olduğu algısını yaratır, söylenenin daha etkili olmasını sağlar. Karşıdakine bakmamak, konuşurken devamlı olarak gözleri kaçırmak, konuşan kişinin ciddiyle dinlenmediğini düşünmesine neden olur.

Beden Duruşu: Konuşma sırasında hedeflediğin kişiyi direk muhatap alma ve dik bir duruşla ifadelerin açıklanmasıdır.

Mesafe/Fiziksel Temas: Bireylerin çok yakınlaşması veya uzaklaşması olumsuz durumlar ile sonuçlanabilmektedir.

El ve Beden Hareketleri: Vücut hareketlerinin tutarlı olması yapılan konuşmayı daha etkiler.

Ses Tonu, İniş, Çıkış ve Yükseklik: Sesin kullanılışı, iletişim dikkat çekici bir öğesidir. İyi ayarlanmış bir ses tonunun ikna kabiliyeti yüksek, ürkütücülükten uzaktır. İniş çıkışsız bir ses tonu ile konuşmak ciddiye alınmamaya, bağırarak ise karşıdaki kişinin savunmaya geçmesine zemin hazırlar.

Akıcılık: Her çeşit etkileşimde ifade edilmek istenen karşıdaki tarafındaki anlaşılabilirliği adına akıcı bir konuşmak yapmak oldukça etkilidir.

Zamanlama: İletişimin daha sağlıklı olması için bulunulan yer ve zamanın doğru seçilmesi iletişimin kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Dinleme: Dinlenen kişiyi dikkate almak veya tam olarak odaklanmak, söylenenlerin ardında gizli olan ileti ve duyguları yorumlamadan ve hemen yanıt vermeden anlamaya çalışmaktır. Dinleyerek, karşıdaki bireye saygı duyulduğu söylenebilir.

Düşünceler: Atılğan tutumun iyi bir fikir olup olmadığına dair yaklaşımları ve atılğan tutumu gerekli kılan durumlarda bireylerin kendileriyle ilişkili düşünceleri, bireylerin atılğan davranıp davranmaması konusundaki kararlarını önemli düzeyde etkiler.

İçerik: İfade edilenin ne olduğundan ziyade nasıl ifade edildiği mühimdir (Aktaran: Yatağan, 2005).

2.2.2. Atılğan Bireylerin Özellikleri

Bireylerin psikolojik olarak sağlıklı olabilmeleri için hem kendileriyle hem de çevreleri ile uyumluluk içerisinde olmaları gerekmektedir. Söz konusu adaptasyonun gerçekleşebilmesi için de doğru ve sağlıklı bir etkileşim metoduna ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlıklı iletişimin yapı taşı olarak görülen atılğanlık, bireyin duygu, düşünce, ilgi ve arzularının içtenlikle, doğrudan ve açık bir şekilde ifadesini kapsar. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, atılğan kişilik özellikleri mevcut olan bireyler hayatlarını diğer insanlara göre daha sağlıklı, mutlu ve başarılı bir biçimde devam ettirebilmektedirler (Göktürk, 2009).

Literatürde araştırmacılar atılğan bireylerin sahip oldukları özelliklere yönelik birçok görüş ileri sürmüşlerdir. Benton (1999), atılğan bireylerin temel özelliklerini aşağıdaki gibi açıklamıştır;

- İfade etmek istediğini doğrudan cümlelerle aktarır,
- Önem verir izlenimi ortaya koyan dikkatli bir dinleyicidir,
- Diğer bireylerle göz teması kurabilir, uygun jestlerle doğal sözel ifadeler ve “yetişkin” bir ses tonu ile uygun mimikler kullanır,
- Özgüveni yüksektir, diğerlerinin tutumları ile kendisini tehdit etmelerine ve korkutmalarına fırsat vermez,
- Diğer insanları küçümsemez, etkisi altına almaya çalışmaz ya da tehdit etmez,
- Herhangi bir şeyin doğru olmadığından kuşku olduğunda soru sorar ve açıklama ister,
- Diğer insanların kendisini kullanmasına fırsat vermez,

- Stres kaynakları ile etkin şekilde baş edebilir, anksiyete duymadan duygu ve düşüncelerini ifade edebilir,
- Diğerleri ile her zaman aynı düşünceyi paylaşmayacağını kabul eder, fikirlerini olumlu ancak kestirip atmadan açıklayabilir,
- Tercih yaparken uygun olarak “evet” ya da “hayır” diyebilir, nazik ancak gerekli durumlarda nettir ve işe yarar neticeleri tartışabilir,
- Yakın bağlar kurar, pek çok bireylerarası ihtiyaçlarını belirler ve giderir,
- Kendi hayati kararlarını ve tercihlerini yapar ve amaçlarını gerçekleştirir,
- Olumlu ve olumsuz hislerini uygun ve dürüstçe aktarabilir,
- Kendisini devamlı olarak geliştirir,
- Performans ve iş tatmini yüksektir (Aktaran: Yaman-Efe, 2007).

2.2.3. Atılganlık Biçimleri

Literatürde atılganlık biçimleri temel atılganlık, empatik atılganlık, artan atılganlık, ben dilini kullanarak atılganlık, karşılaştırma ya da yüzleştirme biçiminde atılganlık olmak üzere beş grupta ele alınmaktadır. Söz konusu atılganlık biçimlerinin temel özellikleri literatürde aşağıdaki gibi açıklanmıştır (Doğar, 1997; Aslan, 1979; Canadian Parks-Recreation Association, 1995);

Temel atılganlık: Atılganlığın bir türü, inançların, düşüncelerin ve duyguların, basit ve net bir şekilde ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Söz gelimi, sözünün kesildiği bir durumda bu atılganlık şeklini ortaya koyan birey; “Özür dilerim, söylemek istediğimi tamamlamak istiyorum” şeklinde bir cümle kurabilir.

Empatik Atılganlık: Bu atılganlık türünde, iletişimde bulunulan bireye karşı duyarlı bir tutum sergilenmektedir. Çoğu zaman iki aşamalıdır. İlk aşamada, karşıdaki bireyin içinde yer aldığı duygu ve durumları anlaşılmaya çalışılmakta; ikinci adımda ise, birey kendi hakkını koruyan bir şekilde, bu düşüncesini dile getirmektedir. Bireylerarası etkileşim bazında konuya bir örnek; “Gerçekten çok meşgul olduğumu biliyorum, Ancak ilişkimizin senin içinde önemli olduğunu bilmek istiyorum. Dolayısıyla, senden bana, sadece ikimizin birlikte olabileceği bir vakit ayırmanı istiyorum” şeklinde ifade edilebilir.

Artan Atılganlık: Etkileşim sağlanan bireyin, sizin temel atılganlık davranışınız yanıt vermediği ve haklarınızı çiğnemeyi sürdürdüğü zaman uygulanan bir atılganlık şeklidir. Bu bağlamda ortaya koyulan atılganlık tutumunun dozu yükseltilmekte ve hatta biraz resmileşmektedir. Artan bir atılganlık seviyesi ile birey hislerini ve isteklerini birkaç kez, basit ve net bir şekilde ifade ettikten sonra, son sözünü söyleyebilir.

Ben Dili'ni Kullanarak Atılgan Davranma: Bu atılganlık şeklinde konuşan birey söze "ben" diye başlayarak düşüncelerini, duygularını ve isteklerinin kendisine ait olduğunu üzerinde durmaktadır.

Karşılaştırma ya da Yüzleştirme: Karşılaştırma ya da yüzleştirme biçiminde gerçekleştirilen atılganlık türüne, bir bireyin tutumları ve sözleri arasında çatışma ya da çelişki söz konusu ise başvurulabilir. Yapılması gereken çelişkili ifadelerde bulunan bireye "ne yapacağım" dediğinin anımsatılması ve ne yaptığının belirtilmesi olmalıdır. Son olarak da düşüncelerini belirten bireye, şuanda ne yapması gerektiği aktarılmalıdır (Aktaran: Heybet, 2010).

2.2.4. Atılganlık Davranışını Etkileyen Faktörler

Atılganlık kişiden kişiye ve durumdan duruma değişkenlik sergileyebilmektedir. Bireylerin kişisel niteliklerinin farklılık göstermesi ve mevcut kültürel nitelikler atılgan tutumda dikkat çeken değişkenlerdir. Bir başka deyişle atılganlık bir kültürde gerek dışa uyum sağlama ile ilişkili gerekse içsel birlikle ilgili önem teşkil eden bir kavramdır. Rekabetçi bireyleri bulunduran toplumlarda bireylerden daha atılgan olmaları daha çok beklenmektedir. Bireyler daha dolaysız bir dil kullanarak kendilerini ifade etmektedirler. Daha barışçıl ve kooperatif toplumlarda ise bireyler daha dolaylı bir dil seçiminde bulunarak kendilerini diğerlerine aktarabilirler (Şentürk, 2017).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmada kullanılacak desene, araştırmaya dâhil edilecek katılımcılara ilişkin bilgilere, veri toplama aracına ilişkin bilgilere ve araştırmada kullanılan istatistiksel analiz yöntemlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan bu araştırmada spor bilimleri alanında çoğunlukla kullanılan gözleme dayalı araştırma modellerinden tarama tipi araştırma tekniğinden faydalanılmıştır. Gözleme dayanan araştırma araştırmacıların cevap aradıkları soruları cevaplamak, söz konusu aranan cevap aranan soruların doğruluğunu sınamak istedikleri durumlarda hipotezler geliştirerek, ölçek ve anketlerden faydalanarak gerçekleştirdikleri araştırmalardan oluşmaktadır. Gözleme dayalı yapılan çalışmalarda araştırmacılar hipotezlerini test etmek için sağlanan bulguları istatistiksel analize dahil etmektedir. Gözleme dayalı çalışmalar kapsamında yer alan tarama türü araştırmalar büyük örneklem gruplarının araştırmaya konu olan niteliklerinin (cinsiyet, yaş medeni durum vb.) tespitinde faydalanılan betimsel araştırma yöntemi olarak bilinmektedir (Can, 2014). Bu araştırmada kapsamında da lise düzeyi öğrencilerin şiddet eğilimleri ve atılganlık oranları okul türü, öğrenim görülen sınıf düzeyi, cinsiyet ve lisanslı olarak spor yapma değişkenleri bağlamında değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırma Grubu

Yapılan bu araştırmaya Isparta Spor Lisesi'nde öğrenim gören 200 öğrenci ile Isparta ilinde bulunan diğer liselerde öğrenim gören 200 öğrenci olmak üzere toplam 400 lise öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler tesadüfü örneklem yöntemi kullanılarak araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aşamasında üç bölümden oluşan anket kullanılmıştır. Veri toplama anketi Ek 1'de sunulmuştur. Veri toplama anketinin birinci bölümünde araştırmacı tarafından hazırlanan ver katılımcıların sahip oldukları demografik

özellikleri belirlemeyi amaçlayan kişisel bilgi formu bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümünde katılımcıların şiddet eğilimlerinin belirlenmesi için kullanılan “Şiddet Eğilim Ölçeği”, üçüncü bölümde ise katılımcıların atılganlık düzeylerinin tespit edilmesinde kullanılan “Rathus Atılganlık Ölçeği” yer almaktadır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formunda yer alan sorular ile katılımcıların aşağıda belirtilen demografik özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

1.Okul türü

2.Cinsiyet

3. Öğrenim görülen sınıf düzeyi

4.Lisanslı olarak spor yapma durumu

5. Anne eğitim düzeyi

6.Baba eğitim düzeyi

7.Anne mesleği

8.Bana Mesleği

9.Ekonomik durum

10.İlgilenilen spor dalı

Araştırmaya katılan öğrencilerin ekonomik durumlarının tespit edilmesinde algılanan aile gelir düzeyi dikkate alınmıştır. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da ekonomik gelir düzeyinin belirlenmesinde algılanan gelir durumunun dikkate alındığı görülmektedir (Şeker ve diğerleri, 2004).

Şiddet Eğilim Ölçeği:

Literatürde bu ölçek ilk olarak 1998 yılında yayınlanmış olan “Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet” adlı çalışmada yer almış olup, söz konusu çalışma Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılmıştır. Ölçek ilk olarak Doç. Dr. Erol Göka, Yrd. Doç. Dr.

Bülent Bayat ve Dr. M. Hakan Türkçapar tarafından 1995'te Milli Eğitim Bakanlığı adına gerçekleştirilen ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılmıştır (Apaydın, 2010). Ölçeğin ilk geliştirilme sürecinde iç tutarlık (güvenirlik) katsayısının iki ayrı zamanda .78 ile .87 olduğu bulunmuştur. Uygulanan yarıya bölme (split half) testi sonrasında ölçeğin Cronbach Alpha değerlerinin birinci ölçümde .74 olduğu, 2. Ölçümde ise .81 düzeyinde olduğu rapor edilmiştir (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 1998; Akt. Yakut, 2012: 54).

Rathus Atılganlık Ölçeği:

İnsanlar arası ilişkilerde bireyin atılganlık düzeyini tespit etmek amacıyla geliştirilen bu ölçek ilk olarak 1973 yılında Rathus tarafından geliştirilmiş olup, ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Nilüfer Voltan Acar tarafından gerçekleştirilmiştir (Voltan Acar 1980). Envanterde hem olumlu hem de olumsuz sorulardan oluşan toplam 30 madde bulunmaktadır. Envanterde yer alan olumlu ve olumsuz maddelerin sayısal değerleri birbiri ile aynıdır. Olumlu ifadelerden elde edilen puanlar ile olumsuz ifadelerden elde edilen puanların toplamı bireyin atılganlık düzeyini ortaya koymaktadır. Envanterde yer alan olumlu maddeler sırasıyla 3, 6, 7, 8, 10, 18, 20, 21, 22, 25, 27, 28 ve 29'uncu maddelerdir. Envanterde yer alan olumsuz maddeler ise 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26 ve 30'uncu maddelerdir. Olumlu maddelere verilen yanıtlar çok iyi uyuyor (3 puan), oldukça uyuyor (2 puan), biraz uyuyor (1 puan), pek uymuyor (-1 puan), fazla uymuyor (-2 puan) ve hiç uymuyor (-3 puan) şeklinde derecelendirilmektedir. Olumsuz maddelere verilen yanıtlar ise çok iyi uyuyor (-3 puan), oldukça uyuyor (-2 puan), biraz uyuyor (-1 puan), pek uymuyor (1 puan), fazla uymuyor (2 puan) ve hiç uymuyor (3 puan) şeklinde derecelendirilmektedir. Bu kapsamda envanterden alınabilecek puanlar -90 ile +90 puan aralığında değişmektedir. Envanterden alınan puan 70'in ve üzeri olan bireyler saldırgan, 70 puana kadar olan bireyler atılgan, 10 puana kadar olan bireyler ise pasif şeklinde değerlendirilmektedir. Envanterin Türkçe'ye uyarlama çalışmalarında güvenilirlik katsayısının .92 olduğu, bu değer de envanterin oldukça güvenli olduğunu ortaya koyduğu tespit edilmiştir (Yılmaz, 2000; Akt. Ayhan, 2012).

3.4. İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin analizi için SPSS 22.0 programı kullanıldı. Araştırma kapsamında kullanılan iki ölçek için öncelikle güvenilirlik analizi uygulandı ve analiz sonucunda Rathus Atılganlık Envanteri'nin Cronbach's Alpha iç tutarlık kat sayısının ,635 olarak bulunurken, Şiddet Eğilim Ölçeği'nin ise Cronbach's Alpha iç tutarlık kat sayısının ,870 olarak bulunmuştur. Bilindiği gibi Cronbach's Alpha değeri elde edilen bulguların güvenilir olduğunu gösteren bir değerdir. Bu değerlere göre Rathus Atılganlık Envanteri'nin analiz için yeterli düzeyde güvenilir olduğu, Şiddet Eğilim Ölçeği'nin ise yüksek düzeyde güvenilir olduğu söylenebilir. Güvenilirlik analizi sonrasında iki ölçeğe ilişkin verilere One Sample Kolmogrov-Smirnov testi uygulanmış ve iki ölçeğinde verilerinin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle non-parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Katılımcıların eğitim gördükleri lise türü, cinsiyetleri, lisanslı olarak spor yapma durumları ve ilgilendikleri spor türüne göre ölçek puanlarını karşılaştırmak için Mann Whitney U testi kullanılırken, eğitim gördükleri sınıf düzeyi, annelerinin ve babalarının eğitim düzeyi ile meslekleri ve ailelerinin ekonomik durumlarına göre karşılaştırma yapmak için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Bu analizlere ek olarak iki ölçek arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman Korelasyon analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda anlamlık düzeyi $p < 0,05$ şeklinde belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Tablo 2. KEGL türüne göre tanımlayıcı istatistikler

Lise türü	f	%
Spor Lisesi	200	50,0
Diğer	200	50,0
Toplam	400	100,0

KEGL: Katılımcıların eğitim göredükleri lise

Katılımcıların %50'si spor lisesinde, %50'si ise diğer liselerde eğitim görmektedir.

Tablo 3. KEGS düzeylerine göre tanımlayıcı istatistikler

Sınıf düzeyi	f	%
1.sınıf	101	25,3
2.sınıf	102	25,5
3.sınıf	98	24,5
4.sınıf	99	24,8
Toplam	400	100,0

KEGS: Katılımcıların eğitim gördükleri sınıf

Katılımcıların %25,3'ü 1.sınıf öğrencisi, %25,5'i 2.sınıf öğrencisi, %24,5'i 3.sınıf öğrencisi, %24,8'i ise 4.sınıf öğrencisidir.

Tablo 4. KC göre tanımlayıcı istatistikler

Cinsiyet	f	%
Kadın	192	48,0
Erkek	208	52,0
Toplam	400	100,0

KC: Katılımcıların cinsiyetlerine

Katılımcıların %48'i kadın, %52'si ise erkeklerden oluşmaktadır.

Tablo 5. KLOSİYD Göre tanımlayıcı istatistikler

Lisans durumu	f	%
Evet	217	54,3
Hayır	183	45,8
Toplam	400	100,0

KLOSİYD: Katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumuna

Katılımcıların %54,3'ü lisanslı olarak spor yaparken, %45,8'i lisanslı olarak spor yapmamaktadır.

Tablo 6. KİST göre tanımlayıcı istatistikler

Spor türü	f	%
Takım sporları	277	69,3
Ferdi sporlar	123	30,8
Toplam	400	100,0

KİST: Katılımcıların ilgilendikleri spor türüne

Katılımcıların %69,3'ü takım sporlarıyla ilgileniyorken, %30,8'i ferdi sporlar ile ilgilenmektedir.

Tablo 7. KAED göre tanımlayıcı istatistikler

Eğitim düzeyi	f	%
Okur-yazar değil	16	4,0
İlköğretim	255	63,7
Lise	112	28,0
Üniversite	17	4,3
Toplam	400	100,0

KAED: Katılımcıların annelerinin eğitim düzeylerine

Katılımcıların %4'ünün annesi okur-yazar değil, %63,7'sinin annesi ilköğretim mezunu, %28'inin annesi lise mezunu ve %4,3'ünün annesi üniversite mezunudur.

Tablo 8. KBED göre tanımlayıcı istatistikler

Eğitim düzeyi	f	%
Okur-yazar değil	6	1,5
İlköğretim	209	52,3
Lise	143	35,8
Üniversite	42	10,5
Toplam	400	100,0

KBED: Katılımcıların babalarının eğitim düzeyleri

Katılımcıların %1,5'inin babası okur-yazar değil, %52,3'ünün babası ilköğretim mezunu, %35,8'inin babası lise mezunu ve %10,5'inin babası üniversite mezunudur.

Tablo 9. KAM'ne göre tanımlayıcı istatistikler

Meslek	f	%
Memur	23	5,8
İşçi	37	9,3
Esnaf	7	1,8
Serbest meslek	13	3,3
Ev hanımı	320	80,0
Toplam	400	100,0

KAM: Katılımcıların annelerinin meslekleri

Katılımcıların %5,8'inin annesi memur, %9,3'ünün annesi işçi, %1,8'inin annesi esnaf, %3,3'ünün annesi serbest meslek mensubu ve %80'inin annesi ev hanımıdır.

Tablo 10. KBM'ne göre frekans ve yüzdeler dağılımları

Meslek	f	%
Memur	58	14,5
İşçi	82	20,5
Esnaf	81	20,3
Serbest meslek	143	35,8
Emekli	36	9,0
Toplam	400	100,0

KBM: Katılımcıların babalarının meslekleri

Katılımcıların %14,5'inin babası memur, %20,5'inin babası işçi, %20,3'ünün babası esnaf, %35,8'inin babası serbest meslek mensubu ve %9'unun babası emeklidir.

Tablo 11. KAED'na göre tanımlayıcı istatistikler

Ekonomik durum	f	%
Kötü	26	6,5
Orta düzey	248	62,0
İyi	112	28,0
Çok iyi	14	3,5
Toplam	400	100,0

KAED: Katılımcıların ailelerinin ekonomik durumları

Katılımcıların %6,5'inin ailesinin ekonomik durumu kötü, %62,5'inin orta düzey, %28'inin iyi ve %3,5'inin çok iyidir.

Tablo 12. KAD'ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler

N	En düşük	En yüksek	X	Ss
400	-40	70	13,55	18,689

KAD: Katılımcıların atılganlık düzeyleri

Tablo incelendiğinde, katılımcıların atılgan olduğu ancak bu atılganlık seviyesinin düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 13. KEGLT'ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Lise türü	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Spor Lisesi	200	14,89	18,943	207,42	41484,5	18615,5	,231
Diğer	200	12,22	18,382	193,58	38715,5		

KEGLT: Katılımcıların eğitim gördükleri lise türü

Tablo incelendiğinde, katılımcıların atılganlık düzeylerinin eğitim gördükleri değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 14. KEGSD'ne Göre Atılganlık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Sınıf düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	x^2	p
1.sınıf	101	12,66	16,858	194,17	1,787	,618
2.sınıf	102	12,90	16,812	196,82		
3.sınıf	98	14,69	20,003	213,89		
4.sınıf	99	13,99	21,023	197,49		

KEGSD: Katılımcıların Eğitim Gördükleri Sınıf Düzeylerine

Tablo incelendiğinde, eğitim görülen sınıf değişkenine göre katılımcıların atılganlık düzeylerinin herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 15. KC'ne göre tanımlayıcı istatistikler

Cinsiyet	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Kadın	192	13,96	17,730	206,74	39694,0	18770,0	,300
Erkek	208	13,17	19,567	194,74	40506,0		

KC: Katılımcıların cinsiyetleri

Tablo incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin atılganlık düzeylerinin benzerlik gösterdiği, gruplar arası anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 16. KLSYD'na göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Lisans durumu	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Evet	217	13,93	19,021	202,90	44029,0	19335,0	,651
Hayır	183	13,10	18,330	197,66	36171,0		

KLSYD: Katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumu

Tablo incelendiğinde, öğrencilerin lisanslı spor yapma durumlarına göre atılganlık düzeylerinin herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 17. KİST'ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Spor türü	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Takım sporları	277	15,04	17,658	208,81	57841,0	14733,0	,031
Ferdi sporlar	123	10,19	20,504	181,78	22359,0		

KİST: Katılımcıların ilgilendikleri spor türü

Tablo incelendiğinde, katılımcıların atılganlık düzeylerinin ilgilendikleri spor türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p>0,05$). Elde edilen bulgulara göre takım sporları ile ilgilenen öğrencilerin atılganlık düzeyleri ferdi spor dalları ile ilgilenen öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 18. KAED’ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Eğitim düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Okur-yazar değil	16	13,44	18,011	198,00	8,124	,044
İlköğretim	255	12,85	17,877	197,52		
Lise	112	16,46	19,865	217,61		
Üniversite	17	4,88	21,163	134,79		

KAED: Katılımcıların annelerinin eğitim düzeyleri

Tablo incelendiğinde, katılımcıların atılganlık düzeylerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaştığı, annesi ilköğretim mezunu ve lise mezunu olan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$).

Tablo 19. KBED’ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Eğitim düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Okur-yazar değil	6	9,67	19,826	162,17	1,596	,660
İlköğretim	209	12,39	17,575	195,83		
Lise	143	14,52	18,916	206,69		
Üniversite	42	16,57	22,870	208,17		

KBED: Katılımcıların babalarının eğitim düzeyleri

Tablo incelendiğinde, öğrencilerin atılganlık düzeylerinin baba eğitim durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$).

Tablo 20. KAM'ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Meslek	N	X	Ss	Sıra ort.	x^2	p
Memur	23	8,35	18,212	164,04	5,117	,276
İşçi	37	14,76	15,611	216,12		
Esnaf	7	14,43	27,904	197,64		
Serbest meslek	13	5,46	17,023	155,46		
Ev hanımı	320	14,09	18,864	203,21		

KAM: Katılımcıların annelerinin meslekleri

Tablo incelendiğinde, anne mesleği değişkenine göre öğrencilerin atılganlık düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 21. KAM'ne göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Meslek	N	X	Ss	Sıra ort.	x^2	p
Memur	58	12,10	17,975	190,72	7,326	,120
İşçi	82	13,70	19,902	203,08		
Esnaf	81	12,49	18,398	196,24		
Serbest meslek	143	12,33	17,261	193,31		
Emekli	36	22,78	21,368	248,50		

KBM: Katılımcıların babalarının meslekleri

Tablo incelendiğinde, baba mesleği değişkenine göre öğrencilerin atılganlık düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 22. KAED’na göre atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması

Ekonomik durum	N	X	Ss	Sıra ort.	x²	p
Kötü	26	14,31	17,561	210,04	7,641	,054
Orta düzey	248	13,67	18,828	200,70		
İyi	112	14,54	18,804	208,06		
Çok iyi	14	2,07	14,861	118,86		

KAED: Katılımcıların ailelerinin ekonomik durumları

Tablo incelendiğinde, aile gelir düzeyi değişkenine göre öğrencilerin atılganlık düzeylerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 23. KŞED’ne ilişkin tanımlayıcı istatistikler

N	En düşük	En yüksek	X	Ss
400	20	100	56,68	15,463

KŞED: Katılımcıların Şiddet Eğilim Düzeyleri

Tablo incelendiğinde, katılımcıların şiddet eğilim seviyesinin orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 24. KEGLT’ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Lise türü	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Spor Lisesi	200	54,04	14,889	178,64	35727,5	15627,5	,000
Diğer	200	59,33	15,610	222,36	44472,5		

KEGLT: Katılımcıların eğitim gördükleri lise türü

Tablo incelendiğinde, katılımcıların şiddet eğilim düzeylerinin eğitim gördükleri lise türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ve diğer liselerde eğitim

gören katılımcıların şiddet eğilim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 25. KEGSD'ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Sınıf düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
1.sınıf	101	58,83	16,312	214,25	6,409	,093
2.sınıf	102	53,88	15,013	176,16		
3.sınıf	98	57,37	15,905	206,16		
4.sınıf	99	56,70	14,349	205,95		

KEGSD: Katılımcıların eğitim gördükleri sınıf düzeyleri

Tablo incelendiğinde, eğitim görülen sınıf değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 26. KC'ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Kadın	192	54,56	15,889	182,80	35097,0	16569,0	,003
Erkek	208	58,64	14,829	216,84	45103,0		

KC: Katılımcıların cinsiyetleri

Tablo incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık gösterdiği, farklılığın erkek öğrenciler lehine yüksek olduğu bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 27. KLOSVD'na göre Şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Lisans durumu	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Evet	217	54,82	15,108	184,90	40124,0	16471,0	,003
Hayır	183	58,89	15,629	218,99	40076,0		

KLOSVD: Katılımcıların lisanslı olarak spor yapma durumu

Tablo incelendiğinde, katılımcıların Şiddet eğilim düzeylerinin lisanslı olarak spor yapma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ve lisanslı olarak spor yapmayan katılımcıların Şiddet eğilim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 28. KİST'ne göre Şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Spor türü	N	X	Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Takım sporları	277	56,68	15,028	201,74	55882,0	16692,0	,747
Ferdi sporlar	123	56,70	16,465	197,71	24318,0		

KİST: Katılımcıların İlgilendikleri Spor Trine

Tablo incelendiğinde, spor türü değişkenine göre ğrencilerin Şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 29. KAED'ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Eğitim düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Okur-yazar değil	16	53,81	15,497	179,97	,569	,903
İlköğretim	255	56,71	15,551	201,49		
Lise	112	57,40	15,598	201,91		
Üniversite	17	54,18	13,844	195,71		

KAED: Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyleri

Tablo incelendiğinde, anne eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 30. KBED'ne Göre Şiddet Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması

Eğitim düzeyi	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Okur-yazar değil	6	63,83	15,459	252,25	4,432	,218
İlköğretim	209	57,36	15,788	208,10		
Lise	143	55,20	15,211	185,95		
Üniversite	42	57,33	14,623	204,86		

KBED: Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeylerine

Tablo incelendiğinde, baba eğitim düzeyi değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 31. KAM'ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Meslek	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Memur	23	59,57	16,765	217,35	7,296	,121
İşçi	37	52,62	14,317	167,14		
Esnaf	7	49,57	16,195	147,21		
Serbest meslek	13	61,77	11,219	247,50		
Ev hanımı	320	56,89	15,561	202,40		

KAM: Katılımcıların annelerinin meslekleri

Tablo incelendiğinde, anne mesleği değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 32. KBM'ne göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Meslek	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Memur	58	55,78	14,809	192,28	,419	,981
İşçi	82	57,21	15,057	203,73		
Esnaf	81	57,11	15,264	203,19		
Serbest meslek	143	56,61	15,794	201,05		
Emekli	36	56,28	17,227	198,17		

KBM: Katılımcıların Babalarının Meslekleri

Tablo incelendiğinde, baba mesleği değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 33. KAED’na göre şiddet eğilim düzeylerinin karşılaştırılması

Ekonomik durum	N	X	Ss	Sıra ort.	χ^2	p
Kötü	26	58,27	17,225	210,48	1,969	,579
Orta düzey	248	56,59	15,711	198,90		
İyi	112	55,73	14,014	196,83		
Çok iyi	14	62,93	18,611	239,75		

KAED: Katılımcıların ailelerinin ekonomik durumları

Tablo incelendiğinde, ekonomik durum değişkenine göre öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermediği bulunmuştur ($p>0,05$).

Tablo 34. KAD ve ŞED arasındaki ilişkinin incelenmesi

		Şiddet eğilimi
Atılgnlık	r	,007
	p	,883

KAD: Katılımcıların Atılgnlık Düzeyleri; ŞED: Şiddet Eğilim Düzeyleri

Tablo incelendiğinde, katılımcıların atılgnlık düzeyleri ve şiddet eğilim düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

5.1. Öğrencilerin Atılganlık Düzeylerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerine ilişkin bulguların bazı farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Menteş (2007) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin %61.6'sının atılgan davranış sergilediği, %38.4'ünün ise atılgan davranış sergilemediği rapor edilmiştir.

Öğrenim görülen lise türü değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Güneş (2010) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin lise türü değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya Meslek Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Genel Lise ve Spor Lisesi öğrencileri dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda diğer liselerde öğrenim gören öğrenciler ile kıyaslandığı zaman en düşük atılganlık düzeyine Spor Lisesi öğrencilerinin sahip olduğu bulunmuştur.

Eğitim görülen sınıf değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Şentürk (2017) tarafından yapılan benzer bir çalışmada özel lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin atılganlık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Onur (2006) tarafından yapılan diğer bir çalışmada lisede öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği, elde edilen bulgulara göre 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin benzerlik gösterdiği rapor edilmiştir. Kılıç (2009) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin öğrenim gördükleri sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada 9. sınıf öğrencileri ile 11. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyleri kıyaslandığı zaman 11. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu, diğer sınıflardaki öğrencilerin atılganlık

düzeylerinin ise anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Güneş (2010) tarafından yapılan araştırmada spor liselerinde öğrenim gören öğrenciler ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerini etkileyen unsurlar incelenmiş, araştırmanın sonunda öğrenim görülen sınıf değişkenine göre ele alındığı zaman lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği, bu kapsamda kadın ve erkek öğrencilerin atılganlık düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koyan araştırma sonuçları bulunmakla beraber (Topçu-Ersoy, 2005), araştırma bulgularımız ile paralellik gösteren benzer bir çalışmada lise öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre atılganlık düzeylerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 81 kadın ve 119 erkek olmak üzere toplam 120 öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir (Heybet, 2010). Lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada öğrencilerin atılganlık düzeyleri cinsiyet değişkenine göre incelenmiş, araştırmaya 463 erkek ve 319 kadın lise öğrencisi dâhil edilmiş, araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Kılıç, 2009). Güneş (2010) tarafından spor liselerinde öğrenim gören öğrenciler ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Şentürk (2017) tarafından yapılan benzer bir çalışmada özel lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerini etkileyen sosyo-demografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 85 erkek ve 67 kadın lise öğrencisi dâhil edilmiş, araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Onur (2006) tarafından yapılan diğer bir çalışmada lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 227 kadın ve 252 erkek öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerine ilişkin bulgular

değerlendirildiği zaman atılganlık düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Literatürde yer alan bu çalışma bulguları bizim araştırma sonuçlarımız ile paralellik göstermektedir.

Literatürde cinsiyet değişkenine göre atılganlık durumunun ele alındığı çalışmalarda elde edilen bulguların birbirinden tutarsız olduğu görülmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda atılganlık düzeyinin erkek bireyler lehine yüksek olduğu (Alptuğ-Esen, 2012: 38), bazı çalışmalarda ise atılganlık düzeyinin cinsiyet değişkenine göre herhangi bir farklılık göstermediği rapor edilmiştir (Göktürk, 2009; Uzuntarla ve ark., 2016; Tatlı, 2004). Literatürde yer alan araştırma bulgularının tutarsızlık göstermesinin temelinde araştırmaların örneklem büyüklüklerinin ve örnekleme dâhil edilen öğrencilerinin sosyo-kültürel yapılarının birbirinden farklı olmasının yattığı düşünülebilir. Kılıç (2009) tarafından yapılan araştırmada da lise öğrencilerinde örneklem büyüklüğü ve öğrencilerin kültürel özelliklerinin birbirinden farklı olmasının atılganlık üzerine bulguların birbirinden farklı olmasına zemin hazırladığı belirtilmiştir.

Lisanslı olarak spor yapma durumlarına göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Alptuğ-Esen (2012) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada öğrencilerin atılganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada spor yapma durumu değişkenine göre ele alındığı zaman öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Tatlı (2004) tarafından yapılan diğer bir çalışmada lise öğrencilerinde atılganlık düzeyinin lisanslı olarak spor yapma durumuna göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 110 lisanslı spor yapan ve 110 herhangi bir spor dalı ile ilgilenmeyen öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin herhangi bir spor dalı ile ilgilenmeyen öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çelik (2017) tarafından yapılan araştırmada da lise öğrencilerinde spora katılımın atılgan davranış sergileme düzeyini olumlu yönde etkilediği rapor edilmiştir.

Heybet (2010) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada öğrencilerin spor yapma durumlarına göre atılganlık düzeylerinin incelenmesi

amaçlanmış, araştırmaya basketbol spor ile ilgilenen 100 öğrenci ile herhangi bir spor dalı ile aktif olarak ilgilenmeyen 100 sedanter öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda atılganlık düzeyinin basketbol grubunda yer alan öğrenciler lehine yüksek olduğu, bu kapsamda spora katılımın atılganlık düzeyini olumlu yönde etkilediği rapor edilmiştir. Solak (2011) ile Yıldırım (2004) tarafından yapılan araştırmalarda da lise öğrencilerinde atılganlık düzeyinin spor yapan öğrenciler lehine yüksek olduğu bulunmuştur.

İlgilenilen spor dalı değişkenine göre ele alındığı zaman takım sporları ile ilgilenen öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ferdi sporlar ile ilgilenen öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde takım ve ferdi spor dallarının farklı karakteristik özelliklere sahip olmasının, buna paralel olarak öğrencilerin psiko-sosyal gelişimlerini farklı biçimlerde desteklemelerinin yattığı düşünülebilir. Literatürde yer alan araştırma bulguları da takım ve ferdi spor dallarının psiko-sosyal gelişimi farklı biçimlerde etkilediğini ortaya koymaktadır. Salar ve diğerleri (2012) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada sporun kişilik yapısı üzerindeki etkilerinin ilgilenilen spor dalına göre şekillendiği belirtilmiştir. Söz konusu çalışmada takım sporlarının bireysel mücadele ruhu, motivasyon, konsantrasyon ve takım ruhu gibi özelliklerin gelişimine katkı sağladığı, ferdi spor dallarının ise psikolojik ve duygusal yapıyı farklı biçimlerde şekillendirdiği (kendini aşma becerisi, irade gelişimi, özgüven kaşanma, kendiyile mücadele etme becerisi vb.) vurgulanmıştır.

Araştırmada anne eğitim düzeyi değişkenine göre ele alındığı zaman öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, elde edilen bulgulara göre annesi ilköğretim mezunu ve lise mezunu olan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna karşılık öğrencilerin atılganlık düzeylerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Güneş (2010) tarafından spor lisesi ile diğer liselerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada da öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, diğer anne ve baba eğitim düzeyine sahip olan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman anne ve baba

eğitim durumu ortaokul/lise olan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir.

Heybet (2010) tarafından yapılan benzer bir çalışmada lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin atılganlık düzeylerinin hem anne hem de baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Kılıç (2009) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne eğitim düzeyi ile baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan herhangi bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Onur (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Anne ve baba mesleği değişkenlerine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırma bulguları ile paralellik gösteren benzer bir çalışmada spor yapan ve yapmayan lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, 200 lise öğrencisinin dâhil edildiği araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir (Heybet, 2010). Onur (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada öğrencilerin atılganlık düzeylerini etkileyen sosyo-demografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin atılganlık düzeylerinin baba mesleği değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Güneş (2010) tarafından yapılan diğer bir çalışmada da spor lisesi ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir.

Aile gelir düzeyi değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Heybet (2010) tarafından yapılan benzer bir çalışmada spor yapan ve yapmayan lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre

anamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Güneş (2010) tarafından yapılan diğer bir çalışmada spor liseleri ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin aile gelir durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen bulguların aksine Alptuğ-Esen (2012) tarafından yapılan araştırmada gelir düzeyi değişkeninin atılganlık üzerinde önemli bir belirleyici olduğu rapor edilmiştir. Söz konusu çalışmada beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri ile farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin aylık gelir durumlarına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin gelir düzeyleri arttıka atılganlık düzeylerinin de artış gösterdiği bulunmuştur. Kılıç (2009) tarafından yapılan araştırmada ise lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin algılanan aile gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada lise ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin algılanan aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Buna göre, dar gelirli olduğunu düşünen öğrenciler ile kıyaslandığı zaman orta gelir düzeyinde olduğunu düşünen ğrencilerinin atılganlık düzeylerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu rapor edilmiştir. Aynı çalışmada aile gelir durumunu üst düzey gören öğrencilerin atılganlık düzeylerinin orta ve alt gelir düzeyine sahip olduğunu düşünen öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Onur (2006) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da öğrencilerin atılganlık düzeylerinin aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre aile gelir düzeyi arttıka öğrencilerin atılganlık düzeylerinin de anlamlı derecede arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

şentürk (2017) tarafından yapılan benzer bir çalışmada özel lise ğrencilerinde aile gelir düzeyinin atılganlık üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin atılganlık düzeylerinin aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu çalışmada öğrencilerin aile gelir düzeyleri arttıka atılganlık düzeylerinin de anlamlı artış gösterdiği tespit edilmiştir. Uzuntarla ve diğerleri (2016) tarafından yapılan araştırmada ise niversite ğrencilerinin atılganlık

düzeylelerinin aile gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Öğrencilerin Şiddet Eğilimlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin düşük olmadığı, öğrencilerin şiddet eğilimlerinin genellikle orta düzey ya da yüksek olduğu rapor edilmiştir. Özgür ve diğerleri (2011) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 460 lise öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin %46.1 gibi büyük bir bölümünün şiddet eğiliminin düşük olduğu, %42.2'sinin ise şiddet eğilimlerinin yüksek olduğu bulunmuştur.

Öğrenim görülen lise türü değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre diğer liselerde öğrenim gören öğrenciler ile kıyaslandığı zaman spor lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Literatürde lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin okul türü değişkenine göre ele alındığı çalışmalar sınırlı olmakla beraber, yapılan çalışmalarda genellikle şiddet eğiliminin lise türüne göre farklılık gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Karakaya, 2008; Tuncer-Uçar, 2016). Çelik (2017) tarafından yapılan araştırmada ortaöğretim öğrencilerinde şiddet eğiliminin okul türü değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya spor lisesi, Anadolu lisesi ve fen lisesinde öğrenim gören 600 kadın ve 600 erkek dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen lise türüne göre anlamlı farklılıklar gösterdiği rapor edilmiştir. Yalçın (2015) tarafından yapılan araştırmada da lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin okul türü değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur.

Eğitim görülen sınıf değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırma bulguları ile paralellik gösteren benzer bir çalışmada da sınıf

değişkeninin şiddet eğilimi üzerinde herhangi bir farklılığa neden olmadığı rapor edilmiştir (Patır-Erkek, 2016). Buna karşılık araştırmada elde edilen bulguların aksine literatürde yer alan birçok çalışmada lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Çelik, 2017). Uluçay (2012) tarafından yapılan araştırmada genel lise öğrencileri ile spor lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça şiddet eğilimlerinin de anlamlı düzeyde artış gösterdiği bulunmuştur. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre farklılık gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Karakaya, 2008). Yakut (2012) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre en yüksek şiddet eğilimine 10. sınıf öğrencilerinin sahip olduğu, bunun yanında 11. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin 9. ve 12. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özgür ve diğerleri (2011) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf düzeyine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 9, 10 ve 11. sınıflarda öğrenim gören 460 lise öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, elde edilen bulgulara göre öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça şiddet eğilimlerinin de artış gösterdiği rapor edilmiştir. Kula (2008) tarafından yapılan başka bir araştırmada endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre bazı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu çalışmada 10. ve 11. sınıf öğrencileri arasındaki saldırganlık eğiliminin 11. sınıf öğrencileri lehine yüksek olduğu, bunun yanında 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin de 11. sınıf öğrencileri lehine yüksek bulunduğu rapor edilmiştir.

Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen

bulgulara göre erkek öğrenciler ile kıyaslandığı zaman kadın öğrencilerin şiddet eğilimlerinin daha düşük olduğu bulunmuştur. Ortaya çıkan bu sonuçlara göre lise döneminde erkek öğrencilerin kadın öğrencilere kıyasla daha yüksek şiddet eğilimine sahip oldukları söylenebilir.

Literatürde lise öğrencilerinde şiddet eğiliminin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koyan bulgular da bulunmakla beraber (İnaltekin, 2017), farklı eğitim kademelerinde gerçekleştirilen benzer çalışmalarda da şiddet eğiliminin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Göldağ, 2015; Karagün, 2015; Kula, 2008; Karakaya, 2008; Kanal, 2008). Sağlam (2016) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre kadın öğrenciler ile kıyaslandığı zaman erkek öğrencilerin şiddet eğilim puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gençoğlu ve ark., (2014) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan diğer bir çalışmada kadın ve erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anlamlı farklılık gösterdiği, elde edilen bulgulara göre şiddet eğiliminin erkek öğrenciler lehine yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özgür ve diğerleri (2011) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, toplam 460 lise öğrencisinin dâhil edildiği araştırmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin erkek öğrenciler lehine anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Tuncer-Uçar (2016) tarafından yapılan çalışmada imam hatip lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 609 imam hatip lisesi öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmada erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin kadın öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Lopez ve Emmer (2002) tarafından yapılan çalışmada ergenlik döneminde bulunan erkeklerde şiddet eğiliminin temelinde “erkeklik” içgüdüsünün yattığı ifade edilmiştir. Thomas ve Smith’e (2004) göre, erkek öğrencilerin kadın öğrencilerle kıyaslandığı zaman şiddet eğilimleri daha yüksektir. Ancak kadın ve erkek öğrencilerin sergiledikleri şiddet türleri birbirinden farklıdır. Erkek öğrencilerin kaba şiddet uygulamaya meyilli iken, kadın öğrencilerin ise kaba şiddetten ziyade örtük şiddet uygulamaya meyilli

oldukları görülmektedir (Aktaran: Sağlam, 2016). Semerci (2017) tarafından yapılan araştırmada lise öğrencilerinin siber şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin siber şiddet eğilimlerinin sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, diğer sınıflarda öğrenim gören öğrenciler ile kıyaslandığı zaman en yüksek siber şiddet düzeyine 12. Sınıf öğrencilerinin sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sağlam'a (2016) göre, kadın ve erkek öğrencilerin şiddet eğilimlerinin farklılık göstermesinin temelinde sosyalleşme sürecinde yaşadıkları bazı farklılıklar yatmaktadır. Erkek çocukları saldırgan davranışlar sergileme konusunda kız çocuklarına nazaran daha serbest yetiştirilmektedirler. Bu durum erkek üstünlüğünün olduğu toplumlarda şiddet içeren unsurların erkeklik olgusu ile özdeşleştirilmesine, buna paralel olarak şiddet içerikli hareketlerin çocukluk ve ergenlik yıllarından itibaren erkek bireyler tarafından daha sık uygulanmasına zemin hazırlamaktadır. Erkeklerin şiddet eğilimlerinin ön planda olduğu toplumlarda kız çocukları ise sessiz kalma, itaat etme ve kurallara uyma gibi pekiştiriciler ile yetiştirilmektedir. Bu kapsamda kadın ve erkek öğrenciler arasındaki şiddet eğiliminin temelinde çocuk yetiştirme tarzlarının ve cinsiyet rollerinin etkili olduğu söylenebilir.

Lisanslı olarak spor yapma durumlarına göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin istatistiksel açıdan anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre lisanslı olarak spor yapmayan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman lisanslı olarak spor yapan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bilindiği gibi spora katılım psikolojik sağlığı olumlu yönde etkilemekte olup, literatürde yer alan araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Arslan ve ark., 2011; Hassmen ve ark., 2000; Penedo ve Dahn, 2005). Bunun yanında yapılan araştırma bulguları spora katılımın şiddet eğilimini azalttığını ortaya koymaktadır (Varhan, 2016). Uluçay (2012) tarafından yapılan araştırmada genel lise öğrencileri ile spor lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin okul türü değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada genel lise öğrencileri ile kıyaslandığı zaman spor lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin anlamlı düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

İlgilenilen spor türü değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiş, elde edilen bulgulara göre takım sporları ile ilgilenen öğrenciler ile ferdi spor dalları ile ilgilenen öğrencilerin şiddet eğilimlerinin benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Farklı liselerde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada da lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin takım ya da ferdi spor dalı ile ilgilenme değişkenine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Çelik, 2017). Spora katılımın psikolojik yapı üzerinde olumlu etkileri olduğu gibi gerek takım gerekse de ferdi spor dallarına katılımın psikolojik yapıyı olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Literatürde yer alan araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Salar ve ark., 2012). Bu kapsamda takım ve ferdi spor dalları ile ilgilenen öğrencilerin şiddet eğilimlerinin benzerlik göstermesinin literatür ile uyumlu bir sonuç olduğu söylenebilir.

Anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Lise öğrencileri üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da ebeveyn eğitim düzeyinin şiddet eğilimini etkilemediği bulgularına ulaşılmıştır (Güneş, 2015). Sağlam (2016) tarafından ortaokul öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin hem anne hem de baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Yakut (2012) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Kula (2008) tarafından yapılan araştırmada ise endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık eğilimlerini etkileyen sosyo-demografik değişkenlerin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Karakaya (2008) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerini etkileyen unsurların incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 238 erkek ve 103 kadın olmak üzere toplam 341

lise öğrencisi dâhil edilmiş, çalışmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anne ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

Gençoğlu ve diğerleri (2014) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre bazı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Söz konusu araştırmada ilköğretim ve lise mezunu anneye sahip olan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman anne eğitim düzeyi üniversite olan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı çalışmada ilköğretim ve lise mezunu anneye sahip olan çocukların şiddet eğilimlerinin anlamlı farklılık göstermediği, bunun yanında öğrencilerin şiddet eğilimlerinin baba eğitim düzeyine göre de anlamlı farklılık göstermediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anne ve baba mesleği değişkenlerine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Yakut (2012) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre karşılaştırılması amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Kula (2008) tarafından endüstri meslek lisesinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen benzer bir çalışmada da öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin anne ve baba mesleği değişkenlerine göre herhangi bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Aile gelir düzeyi değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde Isparta ilinin Türkiye de yaşanabilir iller sıralamasında ön sıralarda yer almasının, bunun yanında sosyo-kültürel yapısından dolayı insanların ekonomik sorunlar yaşamalarına rağmen mutlu olmalarının yattığı düşünülebilir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulgularına ulaşılmıştır (Sağlam, 2016). Yakut (2012) tarafından lise öğrencileri

üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Kula (2008) tarafından endüstri meslek lisesi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen diğer bir çalışmada da öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin aile gelir durumu değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin saldırganlık eğilimlerinin aile gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen bulguların aksine literatürde yer alan bazı çalışmalarda lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre bazı farklılıklar gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır (Çelik, 2017). Özgür ve ark., (2011) tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuş, elde edilen bulgulara göre aile gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin şiddet eğilimlerinin de arttığı tespit edilmiştir. Karakaya (2008) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin gelir düzeyi düşük olan öğrencilerin lehine anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Tuncer-Uçar (2016) tarafından yapılan araştırmada imam hatip lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 609 lise öğrencisi dâhil edilmiştir. Araştırmada sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin ekonomik durumu iyi olan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Öğrencilerin Şiddet Eğilimleri İle Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Şiddet eğilimi ile atılganlık düzeyi arasındaki ilişki değerlendirildiği zaman araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimleri ile atılganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre lise öğrencilerinde şiddet eğiliminin atılganlık düzeyinin yordayıcısı olmadığı söylenebilir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkan sonuçlar aşağıda açıklanmıştır;

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin öğrenim görülen lise türü değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 13).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 14).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 15).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin lisanslı spor yapma durumlarına göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 16).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ilgilenilen spor türü değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 17).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 18).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin baba eğitim durumu değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 19).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin anne mesleği değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 20).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin baba mesleği değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 21).

Araştırmaya katılan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin ekonomik durum değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 22).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen lise türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (Tablo 24).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin öğrenim görülen sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 25).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık gösterdiği bulunmuştur (Tablo 26).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin lisanslı spor yapma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık gösterdiği bulunmuştur (Tablo 27).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin ilgilenilen spor dalı değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 28).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 29).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 30).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anne mesleği değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 31).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin baba mesleği değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 32).

Araştırmaya katılan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık farklılık göstermediği bulunmuştur (Tablo 33).

Spor Lisesi öğrencileri ile diğer liselerde öğrenim gören öğrencilerin şiddet eğilimleri ile atılganlık düzeyleri arasında herhangi bir anlamlı ilişki olmadığı bulunmuştur (Tablo 34).

Araştırmada elde edilen bulgular ve ilgili literatür ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

Spora katılımın atılganlık düzeyi ve şiddet eğilimi üzerindeki etkilerinin daha detaylı incelenmesi adına deney ve kontrol gruplu, ön-son test modeline göre gerçekleştirilen

alışmalar yapılabilir. Çalışmalarda spora katılım öncesi ve sonrasında lise ğrencilerinin atılganlık dzeyeleri ile şiddet eğilimleri arasındaki farklılıklar incelenebilir.

Spor yapan ve yapmayan lise ğrencilerinin atılganlık dzeyeleri ile şiddet eğilimlerini etkileyen demografik unsurların daha ayrıntılı değerlendirilmesi adına daha büyük örneklem grupları ile benzer çalışmalar yapılabilir.

Literatürde lise ğrencilerinin atılganlık dzeyeleri ile şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalar oldukça sınırlıdır. O nedenle lise öğrencilerin atılganlık düzeyi ile şiddet eğilimi arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aksaray S, Siber Zorbalık. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2011; 20(2), 405-432.
- Alberti R, Emmons M, Atılganlık hakkınızı kullanın. (çev. Katlan, Sibel) Ankara, Hyb Yayınları. 2002.
- Alptuğ-Esen C, Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve atılganlık düzeylerinin İncelenmesi. (Muğla Üniversitesi Örneği). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, Muğla.
- Apaydın H, Münchner motivasyonel dindarlık envanteri: boyutsal kontrol ve denetim. Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2010; 10(2): 2010.
- Araç I, Şulam S, Aile içi şiddet. Psiko-Eğitim Broşürleri-3. 2015.
- Aslan R, Beden Eğitimi Bilgileri. Bımaş Matbaacılık, Ankara, 1979:4.
- Arslan C, Güllü M, Tural V. Spor yapan ve yapmayan ilköğretim öğrencilerinin depresyon durumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2011; 5(2): 120-132.
- Atman ÜC, Kadına yönelik şiddet; Cinsel taciz/ırza geçme. Sted Dergisi, 2003; 12(9): 333-335.
- Ayan S. Şiddet ve fanatizm. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2006; 7(2): 191-209.
- Aydın Ş, Şahin N, Uzun D, Örgütlerde yaşanan psikolojik şiddet sorunlarının konaklama işletmeleri açısından değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007; 16(2), 61-74.
- Ayhan G. Hemşirelerde Psikolojik Şiddet (Mobbing) İle Atılganlık Düzeyi İlişkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, İzmir.
- Bal N, Sosyolojide şiddet kavramı. Yurt ve Dünya Dergisi, 2013;6: 6-22.

Balcioğlu (2001) Şiddet Ve Toplum, Bilge Yayınları, istanbul.

Baştürk-Akça E, Sayımer İ, Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology, 2017; 8.

Benton D, Assertiveness, power and influence. Nursing Standard, 1999; (13): 48–52

Bilican-Gökkaya V, Kadına yönelik ekonomik Şiddet: Sivas İli (Cumhuriyet niversitesi) rneği. Zeitschrift Für Die Welt Der Türken/Journal Of World Of Turks, 2011a; 3(3): 129-145.

Bilican-Gökkaya V, Türkiye’de kadına yönelik ekonomik Şiddet. C.. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 2011b; (12): 1-12.

Bilican-Gökkaya V, Cam tavan, kadın ve ekonomik Şiddet. The Journal Of Academic Social Science Studies, 2014; 26: 371-383.

Can A. SPSS İle Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. 2. Baskı. Pegem Akademi; 2014.

Canadian Parks-Recreation Association: “Impact and Benefits of Physicalactivity and Recreation on Canadian Youth-at-risk: a Discussion Pper”. Gloucester, On, 1995.

Çelik A, Devlet okullarında ve özel okullarda öğrenim gören spor yapan ve yapmayan orta ğretim ğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017; Konya.

Çetinkaya B, İlköğretim ikinci kademe ğrencilerinde siber zorbalığın Yaygınlığı. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, Konya.

Dayıoğlu İE, Ebeveynlerde kişilik tipolojisi ile Şiddet davranışı ve Şiddet eğilimi arasındaki ilişki. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, İstanbul.

Demiralp M, Sarıkoç G, Psikiyatrik acillerden biri: cinsel şiddet ya da saldırı gören birey ve yardım etme. *Taf Preventive Medicine Bulletin*, 2016; 15(3): 363-367.

Dever A. *Spor Sosyolojisi*. Başlık Yayınları; 2010.

Doğar Y, Türkiye’de spor yönetimi. Öz Akdeniz Ofset, Adana. 1997:3.

Efe M, Öztürk F, Koparan Ş. Bursa ilindeki faal futbol hakemlerinin problem çözme ve atılganlık düzeylerinin belirlenmesi. *Spormetre Dergisi*, 2008; 6(2): 49-59.

Einarsen S, Skogstad A, Bullying at work: epidemiological findings in public and private organizations. *European Work and Organizational Psychology*, 1996; 5(2): 185–201.

ESKİN M, ÖZTÜRK ŞC, Cinsel şiddet olgularına psikolojik yaklaşım ve değerlendirilmesi. *Turkiye Klinikleri J Foren Med-Special Topics*, 2016; 2(2): 47-55.

Genç Y, Gençleri fiziksel şiddete iten sebepler, öğrenme yolları ve şiddet eğilimleri. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 2016; 44: 51-62.

Gençoğlu C, Kumcağız H, Ersanlı K, Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler. *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 2014; 9(2): 639-652.

Göktaş E, Özel ve devlet liselerinde şiddete eğilim nedenleri ve şiddet etkenlerinin karşılaştırılması: Üsküdar örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, İstanbul.

Göktürk GÖ, İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine uygulanan atılganlık eğitimi programının öğrencilerin atılganlık düzeyine etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009, İzmir.

Gökulu G, Basında kadına yönelik şiddet haberlerinin analizi: hürriyet, sabah ve posta gazeteleri örneği (2005-2008). *International Journal Of Social Science*, 2013; 6(2): 1829-1850.

Göldağ B, Öğrencilerin şiddet eğilimi düzeyleri ve değer algıları. TÜBAV Bilim, 2015; 8(4): 1-15.

Güneri-Yöyen E, Şiddet türleri ve kişilik özellikleri. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 2017; 1(1): 34-50.

Güneş V, Spor lisesi ve farklı liselerdeki öğrencilerin atılganlık düzeyleri ile akademik başarılarının incelenmesi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, Elazığ.

Güneş A, Lise öğrencilerinin şiddet ve değer eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Rize ili örneği). Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015, Sivas.

Harcar T, Çakır Ö, Budak G, Sürgevil O, Kadına yönelik şiddet ve Türkiye’de kadına yönelik şiddetin durumu. Toplum ve Demokrasi, 2008; 2(4): 51-70.

Haskan Ö, Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009. Ankara.

Hassmen P, Koivula N, Uutela A. Physical exercise and psychological well-being: a population study in finland. Preventive Medicine, 2000; 30: 17-25.

Hawkins JD, Herrenkohl TI, Farrington DP, Brewer D, Catalano RF, Harachi TW, Cothorn, L, Predictors of Youth Violence. Juvenile Justice Bulletin, 2000.

Heitmeyer M, Hagan J, International handbook of violence research, USA: Kluwer Academic Publishers: USA. 2005.

Heper E. Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi. Edi. Hayri Ertan birinci baskı. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları; 2012.

Heybet T, Adana ilindeki 14-17 yaş grubu basketbolcular ile sedanterlerin atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, Adana.

İKiz FE, Çakar FS. Perceived social support and self-esteem in adolescence. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 210; 5: 2338-2342.

İnaltekin H, Lise öğrencilerinde şiddet eğilimi ve medya etkileşimi (İstanbul Kasımpaşa çok programlı Anadolu lisesi örneği). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, İstanbul.

Kanal İ, İmam hatip lisesi öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak incelenmesi [İstanbul İli Anadolu Yakası Örneği]. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, İstanbul.

Karagün E, Violence tendencies of high school students: an examination in terms of exposure to violence, participation in sports and socio-demographic attributes. *Educational Research And Reviews*, 2015; 10(1): 29-35.

Karakaya E, Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin, şiddet eğilimlerinin çok yönlü olarak değerlendirilmesi (İstanbul İli Örneği). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, İstanbul.

Kılıç G, lise öğrenimi görmekte olan ergenlerin atılganlık düzeylerinin ebeveynlerine bağlanma örüntülerine ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi: Darıca İlçesi Örneği. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2009. İstanbul.

Kısaç İ, Yeşilyaprak B, Öğretmen Adaylarına Uygulanan Atılganlık Eğitimi ve Sonuçları, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Dergisi, 1999; 1: 12-18.

Korucu-Aytan G. Ortaöğretim Öğrencilerinin Sosyalleşmelerinde Sporun Etkileri. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010, Ankara.

Kocacık F, Şiddet olgusu üzerine. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2001; 2(1): 1-7.

Koçöz R, Şiddet' Üzerine. Ankara Barosu Dergisi, 245-254.

Korkmaz A, Siber zorbalık: Fizikselden sanala yeni şiddet. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, 2016; 24(2): 74-85.

Kula E, Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin umutsuzluk düzeyleri ve saldırganlık durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008, İstanbul.

Lopez VA, Emmer ET, Influences of beliefs and values on male adolescents' decision to commit violent offenses. *Psychology of Men ve Masculinity*, 2002; 3(1): 28.

Menteş A, Lise Öğrencilerinin atılganlık düzeyine sporun etkisi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007, Ankara.

Onur Ö, Lise Öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006, İstanbul.

Özen-çöl S, İşyerinde Psikolojik Şiddet: Hastane Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. *Çalışma ve Toplum*, 2008; 4: 107-134.

Özgür G, Yörükoğlu G, Baysan-Arabacı L, Lise öğrencilerinin şiddet algıları, şiddet eğilim düzeyleri ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2011; 2(2): 53-60.

Patır-Erkek N, Yatılı ve gündüzlü eğitim alan ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile özgüvenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, Ankara.

Penedo FJ, Dahn JR. Exercise and well-being: a review of mental and physical health benefits associated with physical activity. *Current Opinion in Psychiatry*, 2005; 18(2): 189-193.

Polat O, Şiddet. *MÜHF - HAD*, 2016; 22(1): 16-26.

Ramazanoğlu F, Karahüseyinoğlu MF, Demirel ET, Ramazanoğlu MO, Altungül O. Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2005; 153-157.

Salar B, Hekim M, Tokgöz M. 15-18 yaş grubu takım ve ferdi spor yapan bireylerin duygusal durumlarının karşılaştırılması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012; 4(6): 123-135.

Sağlam A, Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2016, İzmir.

Sağlık ve Sosyal Hizmet Çalışanları Sendikası, Sağlık Çalışanları Şiddet Araştırması. 2013; 20.

Sakman E, Cinsel şiddet: ataerkil cinsellik anlayışının bir ürünü. Pivolka, 2012; 23(7): 1-6.

Semerci A, Lise Öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 2017; 25(4): 1285-1300.

Solak N, Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi -Çorum İli Örneği-. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011, Ankara.

Somunoğlu-İkinci S, Toplumun kanayan yarası: kadına yönelik aile içi şiddet kavramı ve yansımaları. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2014; 13(2): 21-28.

Şahin S, Murat T, Çalışanlarda Psikolojik Şiddet Algılaması ve Kadın Çalışanlar Üzerine Bir Araştırma. Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2010; 14(2): 1-9.

Şeker R, Çınar D, Özkaya A, Çevresel Faktörlerin Üniversite Öğrencilerinin Başarı Düzeyine Etkileri, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya, 2004; 1-9.

Şentürk E, İstanbul'da özel bir lisede öğrencilerin atılganlık düzeyi ile öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017, İstanbul.

Tanrıverdi H. Spor ahlakı ve şiddet. The Journal of Academic Social Science Studies, 2012; 5(8): 1071-1093.

Taştan Ş. Futbol Taraftarlığı ve Şiddet Olgusu Farklı Taraftar Gruplarında Şiddet Eğilimleri Üzerine Karşılaştırılmalı Sosyolojik Bir Araştırma. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, Mersin.

Taşdemir-Afşar S, Türkiye’de şiddetin “kadın yüzü”. Sosyoloji Konferansları, 2015; (52): 715-753.

Tatlı İ, Niğde ilinde ortaöğretimde okuyan lisanslı sporcular ile spor yapmayanların atılganlık, yalnızlık, depresyon ve akademik başarıları. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004, Niğde.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Bilim Serisi 113, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları; 1998, s.47.

Thomas SP, Smith H, School connectedness, anger behaviors, and relationships of violent and nonviolent American youth. Perspectives in psychiatric care, 2004; 40(4): 135-148.

Topçu-Ersöy H, Lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005, İzmir.

Tuncer-Uçar H, Ortaöğretim Öğrencilerinde Şiddet Eğilimi: Samsun Örneği. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 2016, Samsun.

Uluçay T, Müzik eğitiminin ortaöğretim öğrencilerinin şiddet eğilimlerine etkisi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012, Malatya.

Uysal İ, Duman G, Yazıcı E, Şahin M, Öğretmen adaylarının siber zorbalık duyarlılıkları ve siber zorbalık duyarlılık ölçeğinin bazı psikometrik özellikleri. Ege Eğitim Dergisi, 2014; 15(1): 191-210.

Uzuntarla Y, Cihangiroğlu N, Ceyhan S, Uğrak U, Üniversite öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin analizi. TAF Preventive Medicine Bulletin, 2016; 15(2): 98-104.

Ünal S, Atılganlık becerileri eğitim programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin atılganlık düzeyi ve benlik saygısı üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007, İzmir.

Varhan Ş, Orta Öğretim düzeyindeki tek ebeveynli sporcu öğrencilerin 12 haftalık sportif etkinliklerinin saldırganlık ve şiddet eğilimi düzeylerine etkilerinin incelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, Kütahya.

Voltan, Nilüfer. Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlik, Güvenirlik Çalışması. Psikoloji Dergisi. 1980; 10: 23-25.

Walby S, Sexuality. Theorizing patriarchy içinde (108-127). Oxford: Blackwell, 1990.

Wolpe J, Lazarus AA, Behavior therapy techniques. Pergamon Press, Elmsford, NY. 1996.

Yakut S. Lise Öğrencilerinde Dindarlık-Şiddet Eğilimi İlişkisi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2012, Isparta.

Yalçın F, Çeşitli parametrelerde orta öğretim öğrencilerinin saldırganlık ve şiddet eğilim düzeylerinin belirlenmesi (Aydın İli İncirliova İlçesi Örneği). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015, Ankara.

Yaman-Efe Ş, Hemşirelikte atılganlık. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2007; 10(3): 69-75.

Yatağan, T. Atılganlık eğitimi programının ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyine etkisi. Ankara üniversitesi, Eğitim Psikolojisi Hizmetler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2005, Ankara.

Yetim, S. Siber zorbalık, Türkiye ve ABD karşılaştırması (ABD v. Drew dosyası). Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2015; 120: 325-384.

Yıldırım C, Spor kulüplerinde spor yapan ve spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin karşılaştırılması. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2004, İstanbul.

Yıldız An, Kaya M, Bilir N, İşyerinde şiddet. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 2011.

Yılmaz S. Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Benlik Saygısı Ve Atılganlık Düzeyi Arasındaki ilişki. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2000, Erzurum.

Şiddet Eğilim Ölçeği

Saygıdeğer Katılımcılar,

Bu anketten elde edilen sonuçlar bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra, kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına (X) işareti koymanızdır. Lütfen her ifadeye mutlaka tek cevap veriniz Cevap vermek istemediğiniz soruyu boş bırakınız Samimi ve içten cevaplar vereceğinizi ümit ediyorum ve katkılarınız için teşekkürlerimi sunuyorum.

1. Yaşınız:.....

2. Cinsiyetiniz? ( ) Bayan ( ) Erkek

3. Kaç yıldır bu spor ile ilgileniyorsunuz:.....

Değerli katılımcılar aşağıdaki tabloda yer alan ifadelerden size uygun olanları X ile işaretleyiniz.

No		Hiç katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Kararsızım	Oldukça katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1	Hoşuma gitmeyen bir olay karşısında hemen sinirlenirim					
2	Doğru olduğuna inandığım konularda eleştirilmek beni sinirlendirir					
3	Rahatsız olduğum durumlar karşısında sinirlendiğimde kendimi kontrol edemiyorum					

4	Duygusal ya da fiziksel rahatsız edildiğimde fiziksel olarak karşılık verme isteği duyarım					
5	Sinirli olduğumda bir şeyleri kırma isteği duyarım					
6	Arkadaşlarım, annem, babam vb. insanlarla çok sık tartışmaya girerim					
7	Hak etmiş olanlara layık oldukları ceza verilmelidir					
8	Eğer beğenmediğim bir şey olursa en yakınım ile bile tartışırım					
9	Bence hayvanların av maksadıyla vurulmasının sakıncası yoktur					
10	Diğerlerinin saldırılarına karşı güçlü bir arkadaş grubu mutlaka olmalıdır					
11	Eğer saldırıya uğramışsam aradan geçen zamana bakmaksızın aynı şekilde karşılık veririm					
12	İnsan çevreden gelecek tehditlere daima hazır olmalıdır					
13	Bu dünyada en önemli şey diğerlerinden güçlü olmaktır					
14	Sık sık kavga ederim					

15	Bazı insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım					
16	Bazı hallerde insanlara karşı zor kullanılabileceğine inanırım					
17	Kavgaları seyretmek hoşuma gider.					
18	İnsanların benden korkması hoşuma gider					
19	Bazen başkalarına zarar verme isteği duyarım					
20	Sokakta başıboş dolaşan hayvanlar ortadan kaldırılmalıdır					

Rathus Atılganlık Envanteri

AÇIKLAMA: Aşağıda size 30 maddelik bir envanter verilmiştir. Her maddeyi dikkatlice okuyup, size uygunluk derecesine göre CEVAP KÂĞIDINDAKİ ilgili parantezin içini (X) ile işaretleyiniz.

	Çok iyi	Oldukça uyuyor	Biraz uyuyor	Pek uymuyor	Fazla uymuyor	Hiç uymuyor
1.Bence insanların çoğu benden daha atılgan ve saldırgandır.						
2.Sıkılganlığım yüzünden karşıt cinse herhangi bir önerimde bulunamıyor ya da onların önerilerini kabul edemiyorum						
3.Bir lokantada isteğime göre hazırlanmamış bir yemek gelince garsona şikâyette bulunurum.						
4.Başkalarının beni kırdıklarını fark ettiğim halde onları incitmemeğe dikkat ederim.						
5.İstemediğim bir malı almam için ısrar edilirse “hayır” demekte zorluk çekerim.						
6.Benden bir şey yapmam istendiğinde nedenini öğrenmekte ısrar ederim.						

7.İnsanı geliştirici ve sert tartışmalara katılmak istediğim zamanlar olur.						
8. Senin durumundaki herkes gibi ben de yükselmek için çabalarım.						
9. Doğrusunu isterseniz insanlar beni kullanır.						
10.Yeni tanıştığım insanlarla ya da yabancılarla rahatlıkla konuşurum.						
11.Karşıt cinsten çekici birine ne söyleyeceğimi çoğu kez bilmem.						
12.Resmi telefon konuşmaları yapmaktan çekinirim.						
13.Bir işe mektup yazarak başvurmayı yüz yüze görüşmeğe tercih ederim						
14.Satın aldığım şeyleri geri vermekten sıkılırım						
15. Beni rahatsız eden saygıdeğer bir yakınıma, rahatsızlığımı ifade etmek yerine duygularımı ondan saklamayı						

yeğlerim.						
16.Aptalca görünürüm korkusuyla soru sormaktan kaçırım.						
17.Bir tartışma sırasında kızdığım, hırslandığım belli olacak diye korkarım.						
18.Tanınmış ve saygı duyulan bir kimsenin yanlış bir şey söylediğini duyduğumda, dinleyenlere kendi görüşümü de duyurmaya çalışırım.						
19. Satıcılarla pazarlık yapmaktan kaçınırım.						
20.Önem ve değerli iş yaptığımda başkalarının bunu öğrenmesinde sakınca görmem.						
21.Duygularımı ifade ederken açık ve samimiyimdir.						
22.Biri benim hakkımda yanlış ve kötü şeyler söylese, hemen o kişiyle konuşurum						
23.Çoğunlukla hayır demekte güçlük çekerim.						
24.Duygularımı anında açığa						

çıkarmaktansa biriktirmeyi yeğlerim.						
25. Kötü bir hizmetten şikâyetçi olurum.						
26.Övüldüğümde bazen ne diyeceğimi bilemem.						
27. Tiyatro, konferans gibi topluluklarda iki kişi yüksek sesle konuşursa, onlara susmalarını ya da konuşmalarına başka yerde devam etmelerini söylerim.						
28. Kuyrukta öne geçen birine yaptığının yanlış olduğunu söylerim.						
29. Fikrimi ifade etmekte zorluk çekerim.						
30. Hiçbir şey söyleyemediğimiz zamanlar olur.						

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
2018

KARAR

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı Morfoloji Binası A Blok 1. Kat No: A1-05 Kampüs /ANTALYA
	TELEFON	0 (242) 249 69 54
	FAKS	0 (242) 249 69 03
	E-POSTA	etik@akdeniz.edu.tr
	ETİK KURUL KODU	2012-KAEK-20
PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI	Doç.Dr.Hasan ŞAHAN	
ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Spor Lisesi Öğrencileri ile Diğer Liselerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Şiddet ve Atılganlık Eğilimlerinin Karşılaştırılması	
DESTEKLEYİCİ		
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: 376	Tarih: 30.05.2018
	Yukarıda bilgileri verilen çalışmada bilimsel ve etik açıdan sakınca olmadığına oy birliği ile karar verilmiştir	

Prof.Dr. Arda TAŞATARGİL
Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanı

Dr.Öğr.Üyesi M.Levent ÖZGÖNÜL
Başkan Yardımcısı

Prof.Dr.Murat CANPOLAT
Üye (İzinli)

Prof.Dr.Dilara İNAN
Üye

Prof.Dr.Selahattin KUMRU
Üye (Katılmadı)

Prof.Dr. Dilge KARSLI
Üye

Prof.Dr.Veli YAZISIZ
Üye

Prof.Dr.Oğuz DURSUN
Üye

Doç.Dr.Gülsüm Özge BAYSAL
Üye

Doç.Dr.Dijle KİPMEN KORGUN
Üye

Doç.Dr.Banu NUR
Üye

Dr.Öğr.Üyesi Mehtap TÜRKAY
Üye

Dr.Ünal HÜLÜR
Üye (İzinli)

Turgut ALTUN
Üye (İzinli)

Av.Mustafa AÇIKEL
Üye (İzinli)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Aykut	Uyruğu	T. C.
Soyadı	Hocalar	Tel no	(554) 403 2700
Doğum tarihi	23.08.1989	e-posta	aykuthocalar@gmail.com

Eğitim Bilgileri

Mezun olduğu kurum		Mezuniyet yılı
Lise	Antalya Aksu Lisesi	2007
Lisans	Akdeniz Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi	

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (yıl-yıl)
Spor Eğitim Uzmanı	Isparta Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü	2016-....

Yabancı Dilleri	Sınav türü	Puanı
İngilice	YÖKDİL	40
İngilizce	YDS	40

Proje Deneyimi

Proje Adı	Destekleyen kurum	Süre (Yıl-Yıl)